

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

การพัฒนาของสื่ออินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดช่องทางติดต่อสัมพันธ์กันของผู้คนบางกลุ่มในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็น และนำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้ในเว็บไซต์เดียวกัน

ในการศึกษาชุมชนบนอินเทอร์เน็ตครั้งนี้ มีแนวคิด ทฤษฎี ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต
  - ความหมายของอินเทอร์เน็ต
  - กำเนิดและพัฒนาการของอินเทอร์เน็ต
  - อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
  - บริการบนอินเทอร์เน็ต
  - เวิลด์ ไรด์ เว็บ (World Wide Web)
  - การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตกับสังคม
  - บทบาทของอินเทอร์เน็ต
  - ผลกระทบของอินเทอร์เน็ต
3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
  - ความหมายของชุมชน
  - องค์ประกอบของชุมชน
  - ลักษณะของชุมชน
  - ประเภทของชุมชน
  - ชุมชนบนอินเทอร์เน็ต
  - เว็บไซต์เจสียงในฐานะที่เป็นชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคม
  - ความหมายของการจัดระเบียบทางสังคม
  - ประเภทของการจัดระเบียบทางสังคม
  - การจัดระเบียบทางสังคมกับเว็บไซต์เจสียง

5. แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคม
6. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
  - ความหมายของวัฒนธรรม
  - ลักษณะของวัฒนธรรม
  - องค์ประกอบทางวัฒนธรรม
  - ประเภทของวัฒนธรรม
  - การถ่ายทอดและรับวัฒนธรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Globalization and Information Technology)

กระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่แห่งยุคสมัยนี้ สิ่งที่ควบคู่มาพร้อมๆ กันก็คือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ การสื่อสารรูปแบบต่างๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อให้คนเราสื่อสารถึงกันง่ายที่สุดและสะดวกที่สุด ทำให้สามารถติดต่อกันได้อย่างทั่วถึงกันไม่ว่าจะอยู่ในส่วนใดของโลก สำหรับรูปแบบวิถีชีวิตของคนในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ก็ได้เกี่ยวพันกับเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งถือเป็นเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยและใกล้ชิดกับมนุษย์มาก เห็นได้จากหน่วยงานต่าง ๆ ก็ล้วนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในหน่วยงานของตน ตลอดจนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็มีคอมพิวเตอร์ เพื่อรองรับความต้องการของนักเรียน นิสิต นักศึกษา คอมพิวเตอร์จึงเป็นเครื่องใช้ที่เรียกได้ว่า เป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตในยุคปัจจุบันไปแล้ว

ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีในเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นระบบการสื่อสาร และเป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งที่ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องเรียนรู้ใช้งาน เพื่อสืบค้นข้อมูล หรือติดต่อกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่สะดวกในการพบปะกันของคนที่ยื่นขอบในสิ่งเดียวกัน เพราะชีวิตในยุคปัจจุบันนี้ผู้คนต้องทำงาน จนไม่มีเวลาสร้างสานความสัมพันธ์กับผู้คนในโลกจริงได้ ทั้งผู้คนที่ยังชอบความเป็นส่วนตัวจนไม่อยากสูญเสียไปเมื่อต้องเปิดรับคนอื่นเข้ามาในชีวิตตนในโลกของอินเทอร์เน็ตจึงดูเหมือนว่าจะเป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้คนยังมีสังคมกับผู้อื่นได้ แม้ไม่ได้พบกัน และยังรักษาโลกส่วนตัวไปพร้อมกันได้อีกด้วย

เว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต กล่าวได้ว่าถูกสร้างขึ้นมาในสังคมสมัยใหม่อันมีลักษณะเป็นโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมผู้คนทั่วทุกมุมโลกเข้าด้วยกันด้วยอินเทอร์เน็ต การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตโดยผ่านคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คน ทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศ

แพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว ในสังคมที่สมาชิกต้องทำงานอย่างรีบเร่ง และด้วยลักษณะที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจกัน ทำให้การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบเป็นกันเองเช่นในอดีตเป็นไปได้ยาก การติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กันทางอินเทอร์เน็ตจึงสามารถสนองข้อจำกัดดังกล่าวได้ เพราะเพียงแค่มือคอมพิวเตอร์ มีโมเด็มเชื่อมต่อโทรศัพท์ และมีสายต่อโทรศัพท์ก็สามารถเข้ามาสู่โลกของอินเทอร์เน็ตได้ ในสถานศึกษา หรือ ที่ทำงานส่วนใหญ่ก็จะมีระบบอินเทอร์เน็ตไว้ให้บริการ ในการเข้าสู่โลกของอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งที่ทำได้โดยสะดวกในยุคปัจจุบัน

โลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization)

ในปัจจุบันนี้มีการอภิปรายและโต้เถียงกันในเรื่องลักษณะและธรรมชาติของโลกาภิวัตน์กับการตอบสนองของประชาชนในประเทศกันมาก ซึ่งก็มีทั้งที่มองกระแสโลกาภิวัตน์ในแง่บวกคือมองว่ามีคุณประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมมาก และมองในแง่ลบคือเกรงกันว่าโลกาภิวัตน์จะเข้ามาครอบงำสิ่งที่เคยมีจนสูญหายไป อย่างไรก็ดี คงไม่มีอะไรที่มีแต่ข้อดีหรือผลเสียโดยสมบูรณ์ โลกาภิวัตน์ก็เช่นกันที่มีทั้งสองอย่างอยู่ในตัว ขึ้นอยู่ที่ว่าเราสามารถเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมได้หรือไม่ ซึ่งรูปแบบการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ผู้คนส่วนใหญ่ต้องเกี่ยวข้องกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ และสิ่งที่ติดตามมากับคอมพิวเตอร์ ก็คือระบบอินเทอร์เน็ต อันเป็นระบบที่ทำให้ผู้คนสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้โดยไม่มีพรมแดน ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์เป็นที่กล่าวถึงกันมากในสังคมปัจจุบัน โดยเจย์ ไวน์สไตน์ (JAY WEINSTEIN : 1997 , 385) ได้กล่าวไว้ว่า โลกาภิวัตน์ได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่เริ่มมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว ซึ่งก็คือตั้งแต่เริ่มเข้าสู่ความทันสมัยนั่นเอง

สุริชัย หวันแก้ว (2545 : 64) กล่าวว่าในภาพโลกาภิวัตน์ (Globalization) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์การเกี่ยวข้อง และการเชื่อมโยง ตลอดจนการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศและสังคมทั้งมวลในระบบโลกสมัยใหม่

กล่าวได้ว่า โลกาภิวัตน์ได้ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนเป็นไปได้โดยสะดวก ทำให้สังคมเชื่อมโยงถึงกันได้โดยง่าย

โลกาภิวัตน์ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการกลายเป็นอเมริกัน (Americanization) รวมทั้งกระบวนการที่เป็นอยู่ในตะวันตก (Westernization, Europeanization) ด้วยเช่นกัน วัฒนธรรมโลกจะมีลักษณะวัฒนธรรมของอเมริกา และประเทศในตะวันตก ทั้งในเรื่องของระบบ เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของโลก ทำให้วิถีชีวิตของชาวอเมริกันและ ประเทศในตะวันตก คือความเป็นปัจเจกชนนิยม ค่านิยมในความก้าวหน้า ได้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อโลก และเห็นได้ว่าในเรื่องของความเป็นปัจเจกชนนิยมนี้เอง ที่ทำให้ผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์ ต่างคนต่างอยู่ หวงแหนความเป็นส่วนตัว สังคมไทยเองก็มีลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน การเกิดขึ้นของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ดังกล่าว คือมีความเป็นส่วนตัวสูง ขณะเดียวกันก็สามารถติดต่อกับคนอื่นได้ไปพร้อมกัน ทำให้ คนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวแม้จะอยู่โดยลำพังก็ตาม และยังสามารถกำหนดระดับความสัมพันธ์ได้ด้วย ตัวเองอีกด้วย

2.1.1 แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology)

ในปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลก กำลังให้ความสำคัญในเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือเรียกโดยย่อว่า "ไอที" (IT) ซึ่งมีคนให้ความหมายไว้เป็น จำนวนมาก ดังเช่นที่รัฐสภา มัลลายูมา (2539 : 1) กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไอที หมายถึง ความรู้ในวิธีการประมวลผล จัดเก็บรวบรวม เรียกใช้ และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการทาง อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้สำหรับงานไอที คือ คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสาร โทรคมนาคม ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541 : 20 – 21) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ไอที (Information Technology : IT) หมายถึง เทคโนโลยีกลุ่มหนึ่งที่มีประโยชน์ในการจัดทำ สารสนเทศและส่งสารสนเทศนั้นให้ถึงมือผู้รับ ซึ่งถ้าเป็นยุคก่อนคอมพิวเตอร์ ไอทีก็ย่อหมายถึง เทคโนโลยีภาพพิมพ์ กล้องถ่ายรูป เครื่องพิมพ์ดีด โทรเลข โทรศัพท์ ครั้นมาถึงยุคนี้ นักวิชาการ หลายคนพอใจที่จะนิยามไอที ให้เหลือเพียงเป็นการผสมผสานระหว่าง เทคโนโลยีสื่อสาร โทรคมนาคม ไอทีเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เราเอาชนะมิติของเวลาและสถานที่ได้

ปัญญา เปรมปรีดิ์ (2544 : 15) กล่าวว่า Information Technology คือ เทคโนโลยีว่าด้วยการใช้ข้อมูล

กัลยา อุดมวิทิต (2538 : 3) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายความว่า ความรู้ใน ผลิตภัณฑ์หรือคอมพิวเตอร์ ฮาร์ดแวร์ การติดต่อสื่อสาร การรวบรวมและการนำข้อมูลมาใช้ อย่างทันการณ์ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งด้านการผลิต การบริการ การบริหาร และ

การดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต และคุณภาพของประชาชนในสังคม

น้ำทิพย์ ลำภาประเสริฐ (2543 : 18) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ เพื่อจัดทำสารสนเทศไว้ใช้งาน ซึ่งจะประกอบด้วย เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม เป็นหลัก และยังรวมถึงเทคโนโลยีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการจัดการและจัดเก็บข้อมูลส่วนการสื่อสารโทรคมนาคมใช้เป็นตัวในการจัดส่งข้อมูล เผยแพร่ภาพ และเสียงออกไปเพื่อสื่อสารกัน

โลกของสารสนเทศ มีการพัฒนาก้าวหน้าไปไกลมาก มีการปฏิวัติระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้สามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้ทั่วโลก ด้วยเครือข่ายที่เรียกว่า "อินเทอร์เน็ต" (Internet) ซึ่งนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในการประยุกต์ใช้ไอที และเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้นมาในยุคโลกาภิวัตน์เช่นในปัจจุบัน เพราะเว็บไซต์ต่างๆ นั้น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คนที่เข้ามาก็จะมี ความสนใจในเรื่องรานั้นๆ ร่วมกัน ทำให้คนในสังคมได้สื่อสารกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนเกิดการรวมตัวกันระหว่างคนที่เข้ามาในเว็บไซต์นั้นๆ อีกด้วย

2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต (Internet)

อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลแหล่งใหญ่ที่สุดของโลก และเป็นทั้งรวมทั้งบริการ และเครื่องมือสืบค้นข้อมูลหลากหลายประเภท กล่าวได้ว่า อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นคำที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในฐานะของความยิ่งใหญ่ที่สุดในการดำเนินการทางเครือข่ายสากล และเป็นความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ทำให้อินเทอร์เน็ตเป็นปฏิบัติการครั้งสำคัญของโลก (ไพรัช รัชยพงษ์ และ ชฎามาศ ฐะเศรษฐกุล,2540) ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกันในระบบเครือข่ายและเป็นโลกที่ไร้พรมแดน อันจะสามารถเชื่อมเครือข่ายได้อย่างอิสระ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันได้ตลอดเวลา อินเทอร์เน็ตจึงเป็นพื้นที่ทางสังคมแห่งหนึ่งที่เกิดขึ้นมาในยุคโลกาภิวัตน์เช่นในปัจจุบัน

2.2.1 ความหมายของอินเทอร์เน็ต

วนิดา จันทจุจักรกร (2543:3) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ต(Internet) มาจากคำเต็ม ๆ ว่า International Network เป็นเครือข่ายของการสื่อสารข้อมูลขนาดใหญ่ อันประกอบด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์จำนวนมาก เชื่อมโยงแหล่งข้อมูลจากองค์กรต่างๆ ทั่วโลกเข้าด้วยกัน ข้อมูลเหล่านี้มีตั้งแต่เรื่องด้านดาราศาสตร์ ปรมาณู ศิลปะ ไปจนถึงเรื่องของสุขภาพ อาหาร สัตว์เลี้ยง ฯลฯ

สุพจน์ รัตนพันธุ์ (บรรณาธิการ, 2539 : 7) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ต คือ เครือข่ายของเครือข่ายต่างๆ เนื่องด้วยไม่มีใครเป็นเจ้าของหรือเจ้าหน้าที่บนอินเทอร์เน็ต ไม่มีใครสามารถวาดแผนที่ของอินเทอร์เน็ต และยังไม่มีการจัดทำรายชื่อของคอมพิวเตอร์เป็นล้านๆ เครื่องที่อยู่บนอินเทอร์เน็ตหรือผู้ใช้ทั้งหมดที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้ อินเทอร์เน็ตเป็นเหมือนสหพันธ์ เป็นการรวบรวมเครือข่ายของหน่วยงานระดับชาติ ระดับท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ เข้าด้วยกัน

สมใจ บุญศิริ (2538 : 1) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ต คือข่ายแห่งข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างระบบเครือข่ายจำนวนมหาศาลทั่วโลกเข้าด้วยกัน ภายใต้หลักเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน นั่นคือใช้โปรโตคอลทีซีพี/ ทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหลายในข่ายแห่งข่ายนี้สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลถึงกันได้โดยสะดวก รวดเร็ว ไม่ว่าข้อมูลเหล่านั้นจะอยู่ในรูปแบบใดๆ อาจเป็นตัวอักษรหรือข้อความ ภาพ เสียง ได้ทั้งสิ้น ดังนั้น ระยะทางจึงไม่เป็นปัญหาในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์โลกอีกต่อไป

สมชาย นำประเสริฐชัย (2543 : 11) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ตเป็นทั้งเครือข่ายคอมพิวเตอร์และเครือข่ายของเครือข่าย เพราะอินเทอร์เน็ตประกอบด้วยเครือข่ายย่อยเป็นจำนวนมากต่อเชื่อมเข้าด้วยกัน ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน จนเป็นสังคมเครือข่ายขนาดใหญ่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ทำให้การเข้าสู่เครือข่ายเป็นไปได้ อย่างเสรีภายใต้กฎเกณฑ์บางประการที่กำหนดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และยุ่งวุ่นวายจากการเชื่อมต่อจากเครือข่ายทั่วโลก

กล่าวได้ว่า อินเทอร์เน็ต เป็นเทคโนโลยีที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นตัวเชื่อมโยงเครือข่ายจำนวนมากเข้าด้วยกัน ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลก

2.2.2 กำเนิดและพัฒนาการของอินเทอร์เน็ต

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2503ในช่วงสงครามเย็น ระหว่างค่ายประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ ในขณะนั้นสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นผู้นำของ

ค่ายประชาธิปไตยกำลังเป็นกังวลเกี่ยวกับเรื่องของการติดต่อสื่อสารทางการทหารอันเป็นหัวใจของการรบในช่วงสงคราม ว่าหากเกิดสงครามแล้ว ประเทศคู่สงครามโจมตีศูนย์บัญชาการ การสื่อสารใหญ่ทางการทหารจนเสียหายแล้วจะทำอย่างไร เพราะในการสื่อสารจาก ศูนย์บัญชาการไปยังหน่วยงานต่างๆที่อาศัยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ยังต้องอาศัย เครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นศูนย์กลางหรือเครื่องหลักในการทำงานที่ศูนย์บัญชาการ ถ้าเครื่องหลัก เสีย เครื่องย่อยๆ ก็จะไม่ทำงานได้ ทำให้ระบบทั้งหมดล้มเหลว ระบบการสื่อสารทางการทหารทั้งหมดก็ไม่สามารถทำงานได้ จึงได้มีการวิจัยและจัดตั้งระบบการสื่อสารแบบเครือข่าย คอมพิวเตอร์ชนิดใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2512 คือ อาร์พาเน็ต (ARPANET) ซึ่งเป็นโครงการทดลอง ของหน่วยงานโครงการวิจัยขั้นสูงหรืออาร์พา (Advanced Research Project Agency : ARPA) โดยองค์การทางทหารของสหรัฐอเมริกา ชื่อว่า ยู.เอส.ดีเฟนซ์ ดีพาร์ตเมนต์ (U.S. Defence Department) ในสังกัดกระทรวงกลาโหม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านการทหาร และให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องเชื่อมโยงกันได้หมดโดยไม่มีศูนย์กลางของระบบ เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ สามารถส่งผ่านไปมาได้ แม้ว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ส่งข่าวอาจถูกระเบิดทำลายไป จากการสู้รบก็ตาม การพัฒนาเครือข่ายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ในปลายปี พ.ศ.2526 อาร์พาเน็ต ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองเครือข่าย คือ เครือข่ายด้านการวิจัย ภายใต้ชื่ออาร์พาเน็ตเซเนติค และ เครือข่ายของกองทัพ ที่มีชื่อใหม่ว่า มิลเน็ต แต่ทั้งสองเครือข่ายก็ยังได้รับการสนับสนุนจาก กองทัพออยู่ จากนั้นคอมพิวเตอร์จากหน่วยงานหลักของสหรัฐอีกหลายแห่งได้รับการเชื่อมต่อ เข้ามาอีกมากมาย ชื่อที่ใช้เรียกเครือข่ายจึงเปลี่ยนไปจนกลายมาเป็น อินเทอร์เน็ต ที่รู้จักกัน ในปัจจุบัน(ใน THE EARTH 2000 ปีที่ 2 ฉบับ 22, 2539 : 33)

อินเทอร์เน็ต ได้แปรสภาพไปจากเครือข่ายเพื่อการวิจัยมาเป็นเครือข่ายมวลชน ที่มีผู้ใช้ แทบทุกกลุ่มกระจายอยู่ทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการก่อตั้งสมาคมอินเทอร์เน็ต (Internet Society) ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานจัดระเบียบของอินเทอร์เน็ต และ ในปีเดียวกันนี้ ระบบ 3W หรือ WWW : World Wide Web ซึ่งเป็นระบบที่สามารถใช้ในการสืบค้นข้อมูลต่อเนื่องที่เก็บในลักษณะเป็นชั้นย่อยๆ หลายๆ ชั้นในอินเทอร์เน็ต ก็ได้ถือกำเนิด ขึ้นที่ห้องปฏิบัติการ CERN เมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่ง WWW นี้ถือเป็นตัวเปิดโลก อินเทอร์เน็ตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และพัฒนารูปแบบการติดต่อใช้งานอินเทอร์เน็ตให้ง่ายขึ้นอีกด้วย (สาโรจน์ เกษมสุขโชติกุล ใน UPDATE ปีที่ 11 ฉบับ 123, 2539 : 44)

ประวัติความเป็นมาโดยลำดับของอินเทอร์เน็ต

- อินเทอร์เน็ต เป็นโครงการของอาร์พาเน็ต (Advanced Research Projects

Agency Network : ARPANET) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา (U.S.Department of Defence) ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ.1960 (พ.ศ.2503)

- ค.ศ.1969 (พ.ศ.2512) ARPA ได้รับทุนสนับสนุนจากหลายฝ่าย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ Edward Kenedy และได้เปลี่ยนชื่อจาก ARPA มาเป็น DARPA (Defence Advanced Research Projects Agency) พร้อมทั้งได้เปลี่ยนแปลงนโยบายหลายอย่าง และในปีนี้เองที่ได้มีการทดลองเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์เข้าหากันเป็นครั้งแรก คือ คอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยยูทาห์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่ซานตาบาบารา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่ลอสแอนเจลิส และสถาบันวิจัยของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด เครือข่ายทดลองประสบความสำเร็จอย่างมาก ดังนั้นในปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) จึงได้เปลี่ยนจากเครือข่ายทดลอง เป็นเครือข่ายที่ใช้งานจริง ซึ่ง DARPA ได้โอนหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงให้แก่หน่วยการสื่อสารของกองทัพสหรัฐอเมริกา (Defence Communication Agency ซึ่งในปัจจุบันคือ Defence Informations Systems Agency)

- ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) คนทั่วไปเริ่มสนใจอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น มีการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในเชิงพาณิชย์ บริษัท ห้างร้าน องค์กรเอกชนต่างๆ เริ่มมีการใช้อินเทอร์เน็ตในการประชาสัมพันธ์ธุรกิจ จนถึงมีการซื้อขายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Commerce)

- ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) DARPA ตัดสินใจนำ TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol) มาใช้กับคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องในระบบ ทำให้เป็นมาตรฐานของวิธีการติดต่อในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งสังเกตได้ว่าในเครื่องคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องที่จะต่อ Internet ได้ จะต้องเพิ่ม TCP / IP ลงไปเสมอ เพราะ TCP / IP คือข้อกำหนดที่ทำให้คอมพิวเตอร์ทั่วโลกคุยกันรู้เรื่องและสื่อสารกันได้อย่างถูกต้อง

- ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) มูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติของอเมริกา ได้ให้เงินทุนในการสร้างศูนย์ซูเปอร์คอมพิวเตอร์ 6 แห่ง และใช้ชื่อว่า NSFNET อีกทั้งระบบอินเทอร์เน็ตถือเป็นเทคโนโลยีที่สมบูรณ์ พร้อมรองรับการใช้งานด้านการสื่อสาร แพร่ขยายไปในวงกว้างทั้งนักวิจัย นักพัฒนา และบุคคลทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะทหารเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้งาน อีเมลล์ (E-mail) เวิลด์ไวด์เว็บ (www) แชท (Chat) ฯลฯ

- ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) มีการกำหนดชื่อโดเมน (Domain Name System) เพื่อสร้างฐานข้อมูลแบบกระจาย (Distribution Database) อยู่ในแต่ละเครือข่าย และให้ ISP (Internet Service Provider) ช่วยจัดทำฐานข้อมูลของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีฐานข้อมูลแบบรวมศูนย์เหมือนที่ผ่านมา

- ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) อาร์พา รองรับภาระที่เป็นกระดูกสันหลัง (Backbone) ของระบบไม่ได้ จึงได้ยุติอาร์พาเน็ต และเปลี่ยนไปใช้ NSFNET และเครือข่ายขนาดมหึมา

จนกระทั่งปัจจุบัน และเรียกเครือข่ายนี้ว่า อินเทอร์เน็ต โดยมีเครือข่ายส่วนใหญ่อยู่ในสหรัฐอเมริกา

2.2.3 อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

ในประเทศไทยแม้ว่าจะมีการบันทึกไว้ว่าเริ่มใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) เมื่อปี พ.ศ.2530 แต่การใช้อินเทอร์เน็ตก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนกระทั่งเกิด เครือข่ายไทยสาร (THAI SARN : Thai Social Scientific Academic and Research Network) ขึ้นในปี พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัย ที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 จุดแรกของการเชื่อมโยงได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีถัดมาได้เชื่อมโยงเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ NECTEC เป็นแห่งที่สอง ซึ่งจุดประสงค์หลักในการเชื่อมโยงคอมพิวเตอร์เครือข่ายไทยสารก็คือ ต้องการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2537 เครือข่ายไทยสารประกอบด้วยสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวน 20 หน่วยงาน หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจจำนวน 7 หน่วยงาน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้รับข่าวสารเพื่อเตรียมการจัดตั้งศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตในหน่วยงานของตนเองอีกไม่น้อยกว่า 20 หน่วยงาน แต่เนื่องจากเป็นเครือข่ายที่ใช้งบประมาณประเภทเงินทุนอุดหนุนจากรัฐบาลไทยร่วมกับอุปกรณ์ที่บริจาคโดยเอกชน ดังนั้น จึงเป็นเครือข่ายเพื่อการศึกษาวิจัยในวงราชการเท่านั้น กระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2538 มีการใช้อินเทอร์เน็ตในเชิงพาณิชย์ การใช้อินเทอร์เน็ตจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว(ใน THE EARTH 2000 ปีที่ 2 ฉบับ 22, 2539 : 34 - 37)

สำหรับบริษัทผู้ให้บริการเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ตในเชิงพาณิชย์ของประเทศไทยนั้น ในช่วงแรกๆ ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะติดขัดพระราชบัญญัติการสื่อสารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2475 ที่ไม่อนุญาตให้มีบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์โดยพลการได้ แต่เมื่อปี พ.ศ. 2537 การสื่อสารแห่งประเทศไทยเริ่มมีนโยบายผ่อนปรนเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น โดยเริ่มมีการพิจารณาข้อเสนอที่ทางหน่วยงานที่สนใจจะให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากผลบังคับของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (อาฟต้า) ที่ให้เปิดเสรีในธุรกิจด้านบริการ ประกอบกับแนวนโยบายของภาครัฐที่จะมีการแปรรูปหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ทำให้มีการอนุมัติให้มีการเปิดบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ได้ในประเทศไทย โดยได้เปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ 2 บริษัท คือ บริษัทอินเทอร์เน็ตประเทศไทย จำกัด (ร่วมทุนระหว่าง กสท. ทศท.

และเนคเทค) และบริษัท อินเทอร์เน็ตคอมพิวเตอร์เรียล แอนด์โนวเลจเซอร์วิส จำกัด ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เคเอสซี คอมพิวเตอร์เรียล อินเทอร์เน็ต จำกัด หรือ COMNET (ในอีคอนนิวส์ฉบับพิเศษ ปีที่ 6 กันยายน 2538 : 72 – 77)

2.2.4 บริการบนอินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ต เป็นระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สากลขนาดใหญ่ ที่เชื่อมโยงผู้ใช้เครือข่ายจากทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน เป็นแหล่งรวบรวมข่าวสารจำนวนมาก และนับเป็นการสื่อสารที่เติบโตรวดเร็วที่สุดในประวัติศาสตร์ ซึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้จำนวนผู้ใช้งานบนอินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้นเป็นอันมากก็คือ บริการต่างๆ ทางสารสนเทศที่มีให้บริการบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งบริการที่มีอยู่ในสื่ออินเทอร์เน็ตปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้ (ใน ความรู้คือประทีป ฉบับที่ 3 ,2539 : 12 – 15 และ วารณาสภา เชื้อชาติไทย , 2545 : 34-36)

1) ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail , E-mail) เป็นบริการเก่าแก่ดั้งเดิมที่ยังคงมีผู้ใช้งานมาก เพราะสามารถส่งและอ่านข้อความกับผู้ที่ต้องการติดต่อด้วยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และผู้รับจะได้รับสารในเวลาเกือบทันทีที่ส่งไป ผู้ให้บริการไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์แบบไม่เสียค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน เช่น hotmail , yahoo mail หรือเฉพาะกลุ่มเว็บในแต่ละประเทศที่ให้บริการ สำหรับเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจเหมือนกัน เช่น thaimail.com หรือ chaiyo.com ซึ่งเป็นของคนไทย

2) การใช้เครื่องผ่านบริการจอภาพเสมือน (Telnet) คืออีกบริการหนึ่งที่มีให้เพื่อความสะดวกในการเข้าใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องอื่นๆ ที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต รายการพื้นฐานที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อกับเครื่องให้บริการที่เป็นยูนิก (Unix) หรือ ไลนุก (Linux) เพื่อใช้เข้าไปควบคุมการทำงานของเครื่องหรือใช้อ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือใช้ปรับปรุงหน้าแรก (Homepage) หรือเรียกรายการประมวลผลใดๆ หรือใช้พัฒนารายการและใช้งานในเครื่องนั้น เป็นต้น จุดคืออย่างหนึ่งที่ผู้ใช้รายการเทลเน็ตนิยมคือ การใช้รายการตรวจสอบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (PINE) ซึ่งมีอยู่ในเทลเน็ตสำหรับรับ-ส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

3) กลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Usetnet news หรือ News group) ในการให้บริการอินเทอร์เน็ตได้มีผู้ใช้บริการอย่างแพร่หลายมาก เพราะเป็นแหล่งที่ผู้ใช้สามารถส่งคำถามเข้าไป และผู้ใช้คนอื่นๆ ที่พอจะตอบคำถามได้จะช่วยตอบ ซึ่งนอกจากการส่งข้อความเข้าไปในกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตแล้ว ผู้ใช้ยังสามารถส่งแฟ้มในรูปแบบใดๆ เข้าไปก็ได้ (Attach File) ทำให้เกิดสังคมของการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันขึ้น

4) บริการโอนย้ายข้อมูล (FTP : File Transfer Protocol) คือ บริการที่อนุญาตให้ผู้ใช้งานติดต่อไปยังเครื่องคอมพิวเตอร์ใดๆ บนอินเทอร์เน็ต เพื่อโอนย้ายแฟ้มข้อมูลไปมาระหว่างเครื่องของผู้ใช้กับเครื่องที่ติดต่อด้วย โดยบรรจุ(download) แฟ้มลงผ่านทางเบราว์เซอร์ (browser) โดยการคัดลอกรายการจากเครื่องให้บริการ (server) มาไว้ในเครื่องของตน แต่ถ้าจะบรรจุแฟ้มขึ้น(upload) ซึ่งหมายถึง การส่งแฟ้มจากเครื่องของตน เข้าไปเก็บไว้ในเครื่องให้บริการที่อยู่อีกซีกโลกหนึ่ง จะต้องใช้รายการอื่น เช่น รายการ cuteftp หรือ wsftp เช่น การบรรจุแฟ้มขึ้นเพื่อการปรับปรุงหน้าแรก เป็นต้น

5) ระบบใยแมงมุมคลุมโลก (www. , World Wide Web , W3) เป็นบริการที่ได้รับความนิยมบนอินเทอร์เน็ต และมีผู้ใช้อย่างแพร่หลาย โดยเป็นการบริการข้อความหลายมิติ ที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการส่งผ่านข้อมูลโดยให้ผู้ผู้ใช้รายการเบราว์เซอร์ เช่น Netscape, Internet Explorer เป็นต้น ในการเปิดข้อมูลหน้าแรก ที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงประกอบ ซึ่งสามารถแสดงเอกสารอีกฉบับหนึ่งที่เกี่ยวข้องขึ้นมาอ่านได้ โดยที่เอกสารนั้นจะบรรจุจุดเชื่อมโยง (link) ไว้ด้วยกัน ผู้ใช้สามารถท่องไปในโลกของการเชื่อมโยงเอกสารที่สัมพันธ์กัน โดยการกดที่จุดเชื่อมโยงที่มักปรากฏเป็นข้อความที่ขีดเส้นใต้ระบุดังความสามารถในการนำไปสู่เอกสารอื่นใน www ได้

6) เน็ตทูโฟน (Net 2 Phone) บริการโทรศัพท์จากคอมพิวเตอร์ไปยังเครื่องรับโทรศัพท์จริงๆ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีอัตราค่าโทรศัพท์ที่ถูกกว่า นอกจากนี้ยังมี บริการเน็ตทูแฟกซ์ (Net 2 Fax) ซึ่งให้บริการส่งเอกสารจากคอมพิวเตอร์ไปยังเครื่องรับเอกสาร (Fax) จริงๆ ซึ่งมีอัตราค่าบริการที่ถูกกว่าเช่นกัน

7) เน็ตมีตติ้ง (Netmeeting) เป็นรายการที่มีชื่อเสียงมาก เพราะทำให้คนจากทวีปหนึ่งสามารถติดต่อกับอีกทวีปได้ด้วยเสียงจากคอมพิวเตอร์ซึ่งคล้ายโทรศัพท์ แต่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมแต่อย่างใด และรายการในลักษณะนี้ ยังเพิ่มความสามารถในการทำงานร่วมกับเครื่องรับภาพอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นคนที่มีรายการนี้จะคุยกันและเห็นภาพของแต่ละฝ่าย จึงทำให้การติดต่อมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

8) ไอซีคิว (ICQ) บริการนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เพราะผู้ที่มีคอมพิวเตอร์เป็นของตนเอง และมีรายการอยู่ในเครื่อง จะสามารถติดต่อกับเพื่อนที่ใช้รายการเดียวกันอยู่ได้อย่างสะดวก นอกจากนี้เมื่อเปิดเครื่อง รายการนี้จะแสดงฐานะของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำการตรวจสอบได้ว่า อยู่ในสาย (On-line) หรือไม่ได้อยู่ในสายได้ด้วย

9) ไออาร์ซี (IRC : Internet Relay Chat) บริการนี้เป็นที่นิยมของกลุ่มวัยรุ่นชาวไทย โดยเฉพาะรายการเพิร์ช (Pirch) เพราะทำให้สามารถคุยกับผู้ใดก็ได้ที่ใช้รายการเดียวกันอยู่ การคุยกันจะใช้ผ่านแป้นพิมพ์ (keyboard) เป็นสำคัญ โดยไม่ต้องเห็นหน้าหรือรับผิดชอบต่อสิ่งที่

พิมพ์ออกไปอย่างจริงจัง เพราะไม่มีการควบคุมจากศูนย์ที่ชัดเจน ทำให้ทุกคนมีอิสระที่จะคิดและส่งข้อมูลออกไปได้ทุกชาติ ทุกภาษา

10) เกมผ่านสาย (Game Online) ปัจจุบันได้มีการสร้างเกมและบริการที่ทำให้ผู้ใช้ต่อกัน โดยให้ผู้ใช้ติดต่อเข้าไปในเครื่องบริการและจ่ายเงินลงทะเบียน จากนั้นก็สามารถขอเข้าไปเล่นเกมกับใครก็ได้ในโลกที่จ่ายเงินเช่นกัน ซึ่งเป็นบริการที่กำลั้บเติบโตอย่างรวดเร็วอีกบริการหนึ่งบนอินเทอร์เน็ต

จาก 10 บริการบนอินเทอร์เน็ต ด้วยความสามารถที่พิเศษกว่าบริการอื่น ๆ และความง่ายต่อการใช้งานของ เวิลด์ ไรด์ เว็บ (World Wide Web) จึงทำให้เป็นบริการข้อมูลข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน จากระบบการค้นหาไฟล์และฐานข้อมูลแบบเครือข่ายเวิลด์ไวด์ (World Wide Web) ซึ่งมีข้อมูลมากมายปรากฏบนเครือข่ายในรูปแบบ Multi-Media ผู้ใช้สามารถใช้งานได้ง่าย สามารถครอบคลุมการบริการแบบอื่น ๆ ได้ เช่น การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E - mail) การสืบค้นข้อมูล การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการดาวน์โหลด (Download) ข้อมูลนั่นเอง ข้อมูลที่ปรากฏใน เวิลด์ ไรด์ เว็บ มีมากมายหลากหลายเรื่องราว ทำให้ เวิลด์ ไรด์ เว็บ เป็นที่นิยมแพร่หลายในเวลารวดเร็ว

2.2.5 เวิลด์ ไรด์ เว็บ (World Wide Web : WWW)

เวิลด์ ไรด์ เว็บ เป็นบริการที่เรียกได้ว่าเป็นที่นิยมที่สุดของอินเทอร์เน็ต มีชื่อเรียกย่อๆ แตกต่างกันไปหลายแบบ เช่น www , w3 หรือ Web ใดๆ คุณสมบัติที่โดดเด่นของ เวิลด์ ไรด์ เว็บ ก็คือเป็นบริการที่ให้เราเข้าไปหาข้อมูลต่างๆ ในอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย และข้อมูลที่เราค้นหาได้จากเวิลด์ ไรด์ เว็บ นั้น ยังเชื่อมต่อกับกับข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะให้เราเลือกกระโดดไปถึงข้อมูลที่เชื่อมต่ออยู่นั้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

เวิลด์ ไรด์ เว็บ ได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2512 ที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่สถาบัน European Center for Particle Physics เรียกชื่อย่อว่า CERN (ย่อมาจากชื่อเต็มในภาษาฝรั่งเศส Center European pour la Recherche Nucleaire) ที่ได้มีการคิดค้นวิธีการถ่ายทอดเอกสารข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบ hypertext ไปยังระบบคอมพิวเตอร์อื่นๆ และผ่านไปยังเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้มีการสร้างโปรโตคอลแบบ HTTP (HyperText Transport Protocol) ขึ้นเพื่อใช้ในการส่งเอกสารข้อมูลซึ่งจะถูกจัดในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า HTML (HyperText Markup Language) การถ่ายทอดข้อมูลเอกสารด้วยวิธีนี้นอกจากจะมีความคล่องตัวในการค้นหาข้อมูลกลับไปกลับมาระหว่างหลายเอกสารแล้ว ก็ยังช่วยเพิ่มสีสัน และทำให้น่าอ่านน่าใช้งาน

มากขึ้น คล้ายๆ กับการจัดรูปแบบของหนังสือนิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์ ที่สามารถมีลวดลาย ลูกเล่นต่างๆ ได้มาก ต่อมาเมื่อมีผู้นิยมใช้งานมาก จึงได้ขยายผลไปสู่วงการอื่นๆ

ในระยะแรกนั้นการให้บริการ เวิลด์ ไรด์ เว็บ ในอินเทอร์เน็ตยังมีไม่มากนัก เพราะยังมีการจัดตั้งเว็บไซต์ซึ่งไม่มากนัก ประกอบกับผู้ใช้บริการยังไม่มีโปรแกรมสำหรับเรียกดูข้อมูลที่เตรียมจาก HTML เลย แต่ในปี พ.ศ.2536 ก็มีนักพัฒนาโปรแกรมที่ National Center for Supercomputing Application : NCSA แห่งมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ได้พัฒนาโปรแกรมที่มีชื่อว่า Mosaic ขึ้นมา ตัวโปรแกรม Mosaic นี้เป็นโปรแกรมที่ทำหน้าที่ แปลคำสั่งและข้อมูลที่อยู่ในรูปของภาษา HTML ให้กลายเป็นรูปของการแสดงข้อมูลที่หน้าจอบนเครื่องคอมพิวเตอร์ คือที่พบเห็นเป็น web page นั่นเอง โปรแกรม Mosaic นี้เมื่อมีการพัฒนาเสร็จก็ถูกแจกจ่าย ออกไปให้ผู้ใช้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อหา และได้กลายมาเป็นโปรแกรม web browser ยอดนิยมไปในทันที

การใช้งานเวิลด์ ไรด์ เว็บ จะไม่ค่อยอาศัยการพิมพ์คำสั่งในการใช้งานมากเหมือนบริการอื่นๆ เนื่องจากเมื่อเราค้นหาข้อมูลได้แล้ว เราก็จะเลือกค้นหาไปตามตัวเชื่อมที่มีอยู่ในข้อมูลนั้น ต่อๆ ไป จนกว่าจะเปลี่ยนเรื่องที่ต้องการค้นหาข้อมูล คำสั่งที่ใช้งานจึงน้อยกว่าบริการอื่นๆ ทำให้การใช้งานเวิลด์ ไรด์ เว็บ ง่ายมาก โปรแกรมที่ทำหน้าที่ดึงข้อมูลจากเวิลด์ ไรด์ เว็บ และพาเราไปตามตัวเชื่อมต่างๆ ในข้อมูลนั้นเรียกว่าโปรแกรม Web browser หรือเรียกย่อๆ ว่า Browser ซึ่งจะพาเราไปหาข้อมูลจากที่ต่างๆ ในอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้เวิลด์ ไรด์ เว็บ ยังสามารถเชื่อมต่อเข้ากับแหล่งข้อมูลที่ให้บริการประเภทอื่นๆ ในอินเทอร์เน็ตได้ จึงทำให้โปรแกรม Browser สามารถดึงข้อมูลจากบริการเหล่านี้ได้ด้วย การใช้งานเวิลด์ ไรด์ เว็บ จึงเปรียบเสมือนการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่รวมบริการแทบทุกประเภทเข้าด้วยกัน โดยมีการใช้งานที่ไม่ต้องใช้คำสั่งมากมาย และยังมีข้อมูลหลายรูปแบบประกอบกัน เช่น ข้อมูลตัวอักษร ข้อมูลภาพ ข้อมูลเสียงหรือข้อมูลที่เป็นภาพเคลื่อนไหว โปรแกรม Browser จะทำหน้าที่ดึงข้อมูลมาจากเวิลด์ ไรด์ เว็บ และแปลความหมายของข้อมูลแต่ละแบบเพื่อนำมาเสนอให้คนดูบนจอภาพหรือเป็นเสียงออกลำโพง

แต่ละเว็บไซต์ จะมีวิธีการระบุที่อยู่ หรือ address ของตัวเองซึ่งไม่ซ้ำกับผู้อื่น ที่อยู่ของเว็บไซต์นี้เรียกว่า Uniform Resource Locator หรือ URL ซึ่งจะประกอบไปด้วยสองส่วน คือ ส่วนแรกจะบอกถึงลักษณะของแหล่งข้อมูลหรือโปรโตคอลที่จะต้องใช้ในการดึงข้อมูลนั้นๆ มา และส่วนที่สองจะบอกถึงแหล่งที่อยู่ของข้อมูลนั้นๆ เช่น ถ้าเป็นแหล่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมไฟล์ต่างๆ ที่ให้บริการ ftp ส่วนแรกก็จะขึ้นต้นด้วยคำว่า ftp ถ้าเป็นแหล่งข้อมูลแบบ HTML ส่วนที่บอกลักษณะของแหล่งข้อมูลหรือโปรโตคอลก็จะมีชื่อเรียกว่า HyperText Transport Protocol หรือ http ซึ่งเป็นโปรโตคอลที่ Website ใช้รับส่งข้อมูลกันนั่นเอง สำหรับที่อยู่ของข้อมูลในส่วนที่สองจะ

ใช้ระบุที่อยู่หรือตำแหน่งของข้อมูลภายในแหล่งนั้นๆ อีกทีหนึ่ง เช่นว่าอยู่ในไดเรกทอรีไหน หรือไฟล์ชื่ออะไร บนคอมพิวเตอร์ชื่ออะไร เป็นต้น ซึ่งชื่อเครื่องในส่วนนี้จะเหมือนกับที่อ้างถึงในการอ้างแอดเดรสบนอินเทอร์เน็ตของบริการอื่นๆ เช่น E-mail แต่จะตามด้วยชื่อไดเรกทอรี และชื่อไฟล์ของข้อมูลนั้นๆ

ในแต่ละเว็บไซต์ก็จะมีเรื่องราวแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ แต่ลักษณะที่มีร่วมกันก็คือเป็นพื้นที่สำหรับคนที่สนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ และยังเป็นพื้นที่ในการพบปะสื่อสารกันของคนที่เข้ามาในเว็บไซต์เดียวกันนั้น ทำให้รู้สึกคุ้นเคยกันทุกๆ ที่ไม่เคยได้เจอกันในโลกจริงเลยก็ได้ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวก็เป็นที่แพร่หลายในสังคมที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตอีกด้วย

2.2.6 การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตกับสังคม

การนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า Computer Mediated Communication : CMC เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 20 ที่ปรากฏการณ์ของการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสื่อสาร Hiltz (อ้างใน ต๋องจิตต์ สุวรรณศร, 2543 : 26) กล่าวว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ ใช้เพื่อการแทนที่ (Substitution) ใช้เพื่อการเสริม (Add On) และใช้เพื่อการแผ่ขยาย (Expansion)

CMC ในยุคเริ่มต้นถูกมองว่า เป็นทั้งอุปกรณ์ที่อาศัยเทคโนโลยีใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือของการบริหารภายในองค์กร แต่แนวโน้มในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงวิชาการ CMC มีฐานะเป็นสาขาวิชาใหม่ที่แตกแขนงมาจาก New Media Technology ที่ศึกษาสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยี สื่อใหม่ในที่นี้ก็คือ คอมพิวเตอร์ ที่เปลี่ยนสภาพจากอุปกรณ์ (Tool) ในสำนักงานหรือองค์กรธุรกิจ มาเป็นสื่อที่มีความโดดเด่น (Dominance) ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของ CMC ก็คือ ความเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะสากล (Universal Medium) ในตัวเอง กล่าวคือ เป็นทั้งเครื่องรับและลำเลียงข่าวสารซึ่งมีศักยภาพเหมือนกับเครื่องรับและลำเลียงข้อมูลข่าวสารอย่างอื่นที่มีอยู่ทั่วไป ดังนั้นคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ในฐานะที่เป็นอุปกรณ์การสื่อสารอย่างหนึ่ง จึงสามารถที่จะจัดการกับข้อมูลข่าวสารที่ถูกสื่อสารอย่างเป็นทางการ คือที่ใดก็ได้ ด้วยความเป็นสากลของมัน คือทำได้เหมือนเครื่องรับและลำเลียงข้อมูลข่าวสารอื่นๆ (อ้างใน จักรู ภาวระตะศิลป์, 2544 : 10)

Michael Stragelove (อ้างใน สุกัญญา ตั้งเรืองเกียรติ, 2545 : 40 - 42) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่เปิดและมีการกระจายตัวอย่างกว้างขวาง (An Open And Distributed

Technology) ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ด้านการสื่อสารของมนุษย์อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็น “วัฒนธรรมใหม่” ที่ผู้รับสารสามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวได้อย่างไม่จำกัด และสามารถควบคุมเนื้อหาของสื่อนี้ได้ด้วยตนเอง

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของการสื่อสารแบบใหม่ในรูปแบบอินเทอร์เน็ตว่า การไหลเวียนของข่าวสารจากผู้ส่งสารหลายคนสู่ผู้รับสารหลายคน และเป็นการสื่อสารข้อมูลของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ที่ส่งไปยังศูนย์คอมพิวเตอร์ให้บริการเครือข่ายผู้ใช้ข่าวสาร หรือระบบกระดานข่าวสารคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังลดข้อจำกัดด้านเวลา และระยะทางของการสื่อสารออกไป เพราะไม่ว่าผู้ส่งสารจะอยู่บริเวณมุมใดของโลกก็ยังคงสามารถสื่อสารกันได้ ทั้งยังมีศักยภาพในการเก็บรักษาข่าวสารสูงมาก

จากการใช้คอมพิวเตอร์ในฐานะที่เป็นอุปกรณ์ถ่ายถอดลำเลียงข้อมูลข่าวสาร มีผลกระทบต่อสังคมและคนในสังคม 9 ประเด็น ดังนี้ (อ้างใน ฉัญญา ภาวะตะตีสป, 2544 : 11 – 18)

1) คอมพิวเตอร์เป็นสื่อที่สื่อสารแบบเลือกที่รักมักที่ชัง (Selective) ค่อนข้างมาก

เนื่องจากคอมพิวเตอร์ อาศัยการพิมพ์ในการปฏิสังสรรค์ในสังคม โอกาสที่จะแสดงอวัจนภาษา (Nonverbal Cues) จะหมดไปทันที คอมพิวเตอร์ทำให้ผู้สื่อสารหมดโอกาสที่จะเห็นการแสดงออกทางทีหน้า และท่าทางอื่นๆของคู่สื่อสาร ทั้งยังไม่สามารถเห็นร่องรอยเกี่ยวกับบุคลิกภาพ และยังหมดโอกาสที่จะเข้าใจความหมายทางสังคม (Social Meaning) ที่แฝงในน้ำเสียง ระดับเสียง รวมถึงกริยาท่าทางอีกด้วย

กล่าวได้ว่า ช่องทางการสื่อสารด้วย CMC สามารถถ่ายถอดลำเลียงข้อมูลข่าวสารประเภทเลือกที่รัก คือเอาเฉพาะที่ถูกเขียนลงเป็นตัวหนังสือได้เท่านั้น และมักที่ชังกับข้อมูลประเภทที่ถ่ายถอดได้โดยอาศัยวิธีการสื่อสารแบบอื่นๆ ซึ่งข้อมูลประเภทนี้มีความสำคัญในการเข้าใจทางสังคมได้

2) เทคโนโลยีที่เป็นมิตรและเป็นภัยต่อสังคม

การสื่อสารด้วย CMC เป็นเสมือนดาบสองคม ที่ให้ทั้งประโยชน์ และก่อโทษได้ในขณะเดียวกัน เราสามารถสังเกตเห็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของบรรดาผู้ใช้ CMC ได้หลากหลาย แต่ลักษณะหนึ่งที่โดดเด่นคือ “ความไม่ปรากฏตัวตนที่แท้” (Impersonal) คือยังใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ และเปิดเผยในการสนทนาอีกด้วย ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับประเด็นการแสดงออกที่ไม่เป็นทางการ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเป็นตัวตน (Self – Destructive) แต่เป็นไปเพื่อไม่ให้เกิดการประณามซึ่งกันและกันมากกว่า

CMC ทำให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์อันที่มิตร หรือแม้แต่ทำให้คนแต่งงานกันได้ คนในสังคมจำนวนหนึ่งใช้ CMC เป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการหาเพื่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อแก้ปัญหาที่ตนเองกำลังประสบอยู่ อย่างไรก็ตามคนจำนวนมากก็ยังให้ความสำคัญต่อการพบสื่อสารกันแบบเห็นหน้าเห็นตา CMC จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการนำมาสู่การพบปะกันในเวลาต่อมา

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีข้อจำกัดในการสื่อสาร ในลักษณะที่ต้องอาศัยการอุปมาอุปไมย การเทียบเคียง และแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ การเรียงร้อยปะติดปะต่อเป็นเรื่องราว CMC มีลักษณะเน้นหนักเนื้อหา ซึ่งจะไปจำกัดพัฒนาการของพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่แท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น คอมพิวเตอร์ยังไม่อาจเสนอความสลับซับซ้อนทางสังคมหลากหลายระดับที่ดำรงอยู่อย่างชัดเจนให้ปรากฏได้เหมือนบริบทการสื่อสารปกติ

นอกจากนั้น CMC ยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแง่เวลาที่ใช้ไปกับคอมพิวเตอร์ที่มากขึ้นเรื่อยๆ และจะไปลดทอนเวลาที่ใช้กับการติดต่อแบบเห็นหน้าค่าตากันของคนในสังคม ทักษะทางสังคม (Social Skills) จะถูกแทนที่ด้วย ทักษะทางเทคโนโลยี (Technological Skills) คือ เมื่อไหร่ก็ตามที่คนต้องการจะค้นหารวบรวมข้อมูลที่ต้องการหรือทำงานที่ตัวเองกำลังทำ หรือสนุกสนานกับการพักผ่อนหย่อนใจที่ตัวเองชื่นชอบ คนจะเลือกทำกับเครื่องจักรมากกว่าจะทำกับคนด้วยกัน

ลักษณะความสัมพันธ์อีกประการหนึ่งที่พบใน CMC ก็คือ ความหลอกลวง เช่น การไม่เปิดเผยอายุ การโกหกเพศที่แท้จริงของคู่สนทนา อาจเป็นเพราะผู้สื่อสารไม่รู้สึกว่าจะต้องรับผิดชอบในการโกหกหรือหลอกลวงนั้น เพราะไม่มีบทลงโทษอะไรที่เป็นรูปธรรมที่ตนเองจะต้องรับ

อย่างไรก็ดี คอมพิวเตอร์ก็มีจุดดีที่นำมาใช้กับการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันได้หลายประการ เช่น ในเว็บบอร์ด (Web Board) สามารถสร้างสายสัมพันธ์และมิตรภาพในหมู่คนที่อาจจะไม่มีโอกาสได้พบกันเลยก็ได้ถ้าไม่มีคอมพิวเตอร์ CMC อาจช่วยเพิ่มพูนภาพลักษณ์ของตัวเอง (Self - Image) ทำให้ชัดเจนและรู้จักตัวเองยิ่งขึ้น และนำไปสู่ความรู้สึกที่ว่าต้องควบคุมตัวเอง (Self - Control) ที่อดีตอาจไม่เคยรู้สึกเลยก็เป็นได้

3) งานและความสัมพันธ์ทางสังคม

เครือข่ายเชื่อมโยงของคอมพิวเตอร์ ถูกออกแบบมาเพื่อเอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการดำเนินธุรกิจการงาน และสภาพแวดล้อมของการทำงาน และในขณะที่คอมพิวเตอร์มีบทบาทต่อการทำงาน และวิถีชีวิตของคนทำงานในองค์กร คอมพิวเตอร์ก็มีบทบาทต่อคนทั่วไปในแง่การแยกตัวออกไปจากสังคมของคนหมู่มากไปสู่กลุ่มย่อย การแยกตัวออกไปนี้จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่ม ปัจเจกบุคคล 1 คน

อาจมีกลุ่มอ้างอิงที่มากกว่าหนึ่ง การแสวงหากลุ่มอ้างอิงใหม่ๆ นี้อาจเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่หยุดนิ่ง

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในบริบทของการใช้คอมพิวเตอร์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนี้ เป็นได้ทั้งเพื่อจุดมุ่งหมายคืองาน คือต้องมีการรวมตัวกันในระบบในองค์กรระดับหนึ่ง และทั้งเพื่อฉีกตัวเองออกไปจากระบบใหญ่เพื่อค้นหาและขยายประสบการณ์ใหม่ทางสังคมให้กับเรา

4) คอมพิวเตอร์ไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขความขัดแย้ง

การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ไม่สามารถใช้อวัจนภาษาและจังหวะในการพูด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งได้

5) คอมพิวเตอร์เป็นช่องทางการสื่อสารด้วยวัจนภาษาที่มีประสิทธิภาพ

ในการสื่อสารด้วยการพิมพ์ผ่านแป้นพิมพ์ของคอมพิวเตอร์ จะใช้จำนวนประโยคและจำนวนคำเพื่อสื่อความหมายน้อยกว่าการสื่อสารแบบพูดคุย หรือต้องใช้เสียง เพราะผู้สื่อสารจะตัดประโยคและคำที่รุ่มร่ามออก แต่ให้ความหมายได้ตามที่ต้องการ

6) คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ทุ่นเวลา

ผู้สื่อสารจะเน้นการสื่อสารเพื่อใช้งาน โดยใช้ประโยคและคำน้อยกว่า เช่นในการประชุมที่จะมีความรัดกุม ตรงไปตรงมา และมีลักษณะเป็นงานเป็นการกว่า

7) ระบบวัฒนธรรมใหม่

การปฏิสัมพันธ์ในบริบท CMC เกิดขึ้นได้โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาและสถานที่ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ รวมทั้งการสื่อสารในลักษณะต่างๆ กระทำโดยอาศัยสายโทรศัพท์และระบบไมโครเวฟเซสเซอร์ ซึ่งเอื้ออำนวยให้ผู้สื่อสารไม่รู้สึกรู้ว่ามิมีสถานที่ที่แท้จริงในการสื่อสารหรืออาจกล่าวได้ว่า สถานที่ที่ใช้ในการสื่อสารภายในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างไปจากนิยามของสถานที่ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไป ที่มีเรื่องเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ทางกายภาพเข้ามาเกี่ยวข้อง ในสถานการณ์การสื่อสารภายใต้บริบทเช่นนี้ ผู้สื่อสารต้องสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) และกฎเกณฑ์กติกา (Rules) ขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมจัดการบริบททางสังคมใหม่นี้ โดยนัยนี้ การสื่อสารของมนุษย์ด้วยคอมพิวเตอร์ได้สร้างความเป็นจริงชนิดใหม่สำหรับผู้ที่ใช้ระบบดังกล่าว ซึ่งผู้ที่เข้าสู่ระบบใหม่ๆ ก็ต้องผ่าน

กระบวนการเรียนรู้บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ กติกา ความรู้ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นความจริง ในลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม

8) กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารด้วยสื่อทางเลือกชนิดอื่นๆ

นอกจาก CMC จะเปลี่ยนวิธีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมแล้ว การใช้คอมพิวเตอร์ อย่างแพร่หลายยังกระทบการใช้สื่อเพื่อการสื่อสารชนิดอื่นๆ ที่จะถูกใช้อย่างไรอีกด้วย เมื่อมีการใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการสื่อสาร ซึ่งคอมพิวเตอร์เองก็ไม่มีคุณสมบัติพร้อมในการทำหน้าที่เสมือนมนุษย์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยสื่ออื่นๆ เข้าช่วยเพื่อเติมเต็มความหมายระหว่างกระบวนการสื่อสาร

9) ลดการสื่อสารที่มีผู้นำเป็นศูนย์กลาง

ในกระบวนการสื่อสาร บทบาทที่หลากหลายของสมาชิกในกลุ่มที่สื่อสารด้วยคอมพิวเตอร์ จะลดลง และไม่มีเสถียรภาพ คือ ไม่มีผู้นำที่มีบทบาท ผู้นำถาวร และไม่มีผู้ตามหรือคนอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม จะมีบทบาทอื่นใดที่ตายตัว การสื่อสารอย่างเป็นทางการ แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียม ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันที่สุดในที่สุด

กล่าวได้ว่า CMC เป็นสื่อใหม่สำหรับการสื่อสารมิติใหม่ที่รังสรรค์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ชนิดใหม่ขึ้นมา ส่งผลให้เกิดเป็นชุมชนแบบใหม่ขึ้น คือเป็นชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีรูปแบบการแสดงออกที่มีลักษณะโดยเฉพาะแตกต่างกันไป ทั้งยังมีบรรทัดฐาน ค่านิยม ที่ยึดถือร่วมกันในหมู่สมาชิกของแต่ละเว็บไซต์เสมือนในสังคมชีวิตจริงด้วย ซึ่งในการสื่อสารผ่านเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตนี้ ได้นำไปสู่ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน สร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมของแต่ละเว็บไซต์ขึ้นได้อีกด้วย

2.2.7 บทบาทของอินเทอร์เน็ต

ในโลกของยุคข้อมูลข่าวสาร ทุกคนคงปฏิเสธไม่ได้ว่าอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ การเรียนรู้ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งนี้เอง เราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหันมาให้ความสนใจ สร้างความเข้าใจ และหาทางใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของระบบอินเทอร์เน็ต ในมุมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่วัฒนธรรม อินเทอร์เน็ตมีคุณลักษณะ

หลายประการที่เอื้อประโยชน์ต่อการนำมาใช้เป็นสื่อ หรือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ในการเผยแพร่วัฒนธรรม โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อในรูปแบบอื่นที่มีการใช้มาแต่ดั้งเดิม เช่น การบอกเล่า การเขียน หรือการพิมพ์ โดยคุณลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความสามารถในการเผยแพร่ และกระจายข้อมูลไปสู่ผู้รับได้ทั่วโลก (Borderless) หรือการโต้ตอบระหว่าง ผู้ให้และผู้รับข้อมูล หรืออีกนัยหนึ่งคือ การสื่อสารสองทาง, ความสามารถที่จะได้เฉพาะข้อมูล ที่ต้องการ ในเวลาที่ต้องการ, และประการสุดท้ายที่สำคัญคือความคงทนถาวร สะดวก ในการ ค้นคว้า และเหมาะกับข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการสูญหาย

ด้วยปัจจัยดังกล่าว ทำให้อินเทอร์เน็ตสามารถที่จะเข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และได้กลายเป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่ทรงอิทธิพลสูงสุดต่อ การดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีศักยภาพทางความรู้และความสามารถที่ ทันต่อยุคสมัย

จากการที่วิวัฒนาการของโลกเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารเป็นตัวผลักดันให้อินเทอร์เน็ตสามารถเพิ่มบทบาทของตัวเองให้สำคัญต่อการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์ยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่สมดุล ทำให้เกิดผลกระทบ การเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์ นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ ในการนำพาประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) หรือระบบเศรษฐกิจ / สังคม แห่งปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge-based Economy / Society) นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยัง ทำให้เกิดกิจกรรมมากมาย เป็นแหล่งชุมนุมทางความคิดของสังคมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งบันเทิง เป็นสถานที่พบปะกันบนโลกออนไลน์ ซึ่งมีผู้คนมากมายได้ใช้ประโยชน์ จากอินเทอร์เน็ต และอีกหลายคนก็เจอปัญหาที่ทำให้เกิดอันตรายหรือภัยจากจากใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นของอินเทอร์เน็ต

2.2.8 ผลกระทบของอินเทอร์เน็ต

ในระยะแรกของการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของอินเทอร์เน็ตพบว่า อินเทอร์เน็ตกำลัง ทำให้คนทอดทิ้งโลกแห่งความจริงเอาไว้เบื้องหลัง แล้วมุ่งแสวงหาสัมพันธ์ภาพใหม่ใน โลกออนไลน์ ทำให้คนหันหลังจากรูปแบบชีวิต Offline (ชีวิตประจำวันในโลกแห่งความจริง) แยกตัวจากเพื่อน ครอบครัว และเพื่อนร่วมงานในท้องถิ่น สู่รูปแบบชีวิต Online (ชีวิตในชุมชน เสมือนจริงผ่านทางอินเทอร์เน็ต) ชุมชนใหม่ที่ถูกใจกว่า เทคโนโลยีมักถูกกล่าวหาว่า เป็นปัจจัย สำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมขาดหายไป อินเทอร์เน็ตก็ไม่พ้นข้อกล่าวหานี้ และอาจมากกว่าผลกระทบจากเทคโนโลยีสื่อสารอื่น ๆ ที่เคยผ่านมาในอดีต

อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงผลกระทบของอินเทอร์เน็ตในระยะ 4 - 5 ปีที่ผ่านมา มักพบว่า มีความได้แก่จากการศึกษาในระยะแรก โดยพบว่าชุมชนเสมือนจริงในโลกอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างความแข็งแกร่งให้สังคมในโลกแห่งความจริง ทำให้คนทั่วโลกใกล้ชิดกันมากขึ้น ชำ้พ้นข้อจำกัดทางด้านเวลาและระยะทางไปได้

รูปแบบชีวิตในอินเทอร์เน็ตนั้น ทำให้บุคคลสามารถก้าวข้ามกำแพงความเขินอายจากการสื่อสารได้ตอบลักษณะเผชิญหน้า (face - to - face) ได้ โดยคนทั่วไปที่มีลักษณะแยกตัวจากสังคม หรือไม่สามารถที่จะพัฒนาทักษะการเข้าสังคม หรือการสร้างสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริงได้นั้น การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ เป็นเสมือนช่องทางให้บุคคลเหล่านี้ก้าวพ้นข้อจำกัด หรือประสบการณ์ไม่ดีที่บุคคลได้พบในการสื่อสารลักษณะ face - to - face รวมทั้งยังช่วยให้บุคคลเหล่านี้ได้เรียนรู้และทดสอบทักษะทางสังคมที่เคยขาดไปอีกด้วย อินเทอร์เน็ตจึงเป็นเสมือนช่องทางใหม่ให้คนที่รู้สึกโดดเดี่ยวและแยกตัวห่างไกลผู้คนรอบข้างมารวมตัวเพื่อสร้างเครือข่ายสังคมใหม่ เพื่อนใหม่ ทดแทนส่วนที่ขาดหายไปในชีวิตจริง จึงกล่าวได้ว่าอินเทอร์เน็ตเป็นอีกสื่อหนึ่งที่แสดงความรู้สึกของผู้คนได้

จากผลสำรวจจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2543 มีอยู่ประมาณ 717,000 ราย โดยเป็นผู้ให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 88 ของจำนวนทั้งหมด นั่นคือ จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนประมาณ 634,000 ราย (ธันส์ถ์ เกษมไชยานันท์ , 2544 : 2)

และอีก 1 ปี ต่อมา จากการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของเนคเทค พ.ศ.2544 ของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ จากการสุ่มตัวอย่างผู้ใช้ตามบ้าน 78,000 ครัวเรือน พบว่า จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเพิ่มสูงถึง 3.5 ล้านคน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ , 2545 : 14-15) รวมทั้งจากการสำรวจของศูนย์กรุงเทพโพลล์ในปีเดียวกัน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีสำรวจภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 36.4 ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิง/เล่นเกม ร้อยละ 32.2 ใช้เพื่อการสนทนา /หาเพื่อน และร้อยละ 16.2 ใช้เพื่อหาความรู้ / ทำการบ้าน ซึ่งจากการสำรวจที่ได้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยส่วนใหญ่นิยมใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิง / เล่นเกม และการสนทนา / หาเพื่อนเป็นหลัก (ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ , www.bu.ac.th ,2544)

และจากผลสำรวจผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของเนคเทค(www.nectec.or.th,2547) พบว่าในปี พ.ศ.2546 มีจำนวนมากถึง 6 ล้านคน ซึ่งเพิ่มจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2445 ที่มีจำนวน 4.8 ล้านคน แสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี

จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชุมชนในอินเทอร์เน็ตของประเทศไทย มีแนวโน้มการขยายตัวที่ไม่หยุดนิ่ง ชุมชนที่เกิดขึ้นมาในโลกของอินเทอร์เน็ตจึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจมากในสังคมยุคปัจจุบัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน (Community)

ในการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนบนอินเทอร์เน็ตนั้น ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบใหม่ขึ้นมา โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์ดังกล่าว ในท่ามกลางความเร่งรีบของคนในสังคมปัจจุบัน ขณะทำงานคนเดียวกับเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ดูเหมือนจะเป็นอุปสรรคจำเป็นในสำนักงานเกือบทุกแห่ง ผู้คนก็ยังสามารถมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้โดยการเข้าสู่โลกของอินเทอร์เน็ต หรือชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นมาใหม่ในโลก "ชุมชน" หรือ "สังคม" ในที่นี้ จึงไม่ใช่การรวมกลุ่มทางกายภาพ แต่เป็นการรวมกลุ่มกันตามความคิดเห็นตามความสนใจของผู้คน โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่ เพียงแต่มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ แสดงความผูกพันระหว่างกันในกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ อย่างน้อยในระยะเวลาหนึ่ง ก็เป็นชุมชนเสมือนจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

สังคมโลกในปัจจุบันถูกเรียกว่าเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ที่เรียกว่า Information Technology Age ในสังคมแห่งนี้ยังมีสังคมย่อยตามมา เรียกว่า ชุมชนอินเทอร์เน็ต (Internet Community) คนที่เข้าไปเกี่ยวข้องจะเรียกว่า ประชาชนชาวเน็ต (Netizen) ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่ที่บัญญัติกันขึ้นเหมือนกับคำว่า ประชากร หรือพลเมือง (Citizen) (ไพสันดี พรหมน้อย, ในเทคโนโลยีชาวบ้าน ปีที่ 12 ฉบับที่ 241 : 70) ชุมชนอินเทอร์เน็ตเป็นชุมชนเสมือนจริงที่เกิดขึ้นเพื่อสานความสัมพันธ์ให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลก เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้ตรงตามความสนใจ และความต้องการ เป็นสื่อกลางระหว่างคนในสังคม และเป็นพื้นที่ให้คนที่สนใจในเรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงมารวมกลุ่ม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีการถกเถียงกันเป็นอย่างมากในวงวิชาการในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากในปัจจุบันวิถีคิดในทางสังคมศาสตร์เริ่มปฏิเสธความหมายแบบตายตัวและไม่เปลี่ยนแปลง และหันมาตั้งคำถามว่า ความหมายนั้นมีการคิดขึ้นมาอย่างไร เพราะสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้มีความหมายในตัวเอง แต่มีมนุษย์เป็นผู้กำหนดความหมาย

สร้างกฎเกณฑ์และค่านิยมสำหรับปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม และชีวิตทางสังคม ความเป็นชุมชนจึงไม่ได้หมายถึงหน่วยทางสังคมที่ยึดติดกับพื้นที่อย่างตายตัว แต่หมายถึงอุดมการณ์ อำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความกลมกลืนและความขัดแย้ง ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและผลิตใหม่ได้ และที่สำคัญคือ สามารถปรากฏอยู่ในหน่วยที่มีขอบเขตหลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น ตลอดจนถึงเครือข่ายที่กว้างขวางซึ่งอาจซ้อนทับกันอยู่ (อาริยา เศวตามร์, 2542 : 8)

2.3.1 ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (2532 : 72) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเป็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติ หรือศาสนา ส่วนอีกความหมายหนึ่งก็คือ ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2536 อ้างใน อาริยา เศวตามร์, 2542 : 26) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง ความเป็นชุมชนไม่ได้หมายถึงหน่วยทางสังคมที่ยึดติดกับพื้นที่อย่างตายตัว แต่หมายถึงอุดมการณ์ อำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความกลมกลืนและความขัดแย้ง ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและผลิตใหม่ได้ และที่สำคัญคือ สามารถปรากฏอยู่ในหน่วยที่มีขอบเขตหลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น ตลอดจนถึงเครือข่ายที่กว้างขวาง ซึ่งอาจซ้อนทับกันอยู่

บุญเติม พันรอบ (2528 : 185) ให้ความหมายชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้คนเหล่านี้มีความสนใจร่วมกันในทุกด้าน ไม่เฉพาะด้านหนึ่งด้านใดเท่านั้น ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ความรู้สึกเป็นกลุ่มหรือสังคมกว้างขวางมากพอที่จะครอบคลุมไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนพวกเดียวกันนี้ ชุมชนเป็นการรวมตัวของคนที่รวมกันเข้าเป็นกลุ่ม ตั้งแต่กลุ่มขนาดเล็ก คือ หมู่บ้านซึ่งเป็นสังคมชนบท ไปจนถึงชุมชนขนาดใหญ่แบบสังคมเมืองหรือประเทศชาติ เป็นต้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) กล่าวว่า ชุมชน คือคำตอบของการตอบสนองพื้นฐานความเป็น "มนุษย์" มนุษย์เราไม่สามารถอยู่คนเดียว หรืออยู่โดดเดี่ยวเฉพาะครอบครัว

ของตนได้ เพราะมนุษย์มีลักษณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในรูปลักษณะที่ใหญ่กว่าครอบครัว แต่ก็เล็กพอที่จะมีความสัมพันธ์ที่แท้จริง นั่นคือมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในระดับชุมชน เพื่อสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ และช่วยให้สามารถพยุงค้ำจุน แก้ปัญหา ให้คำปรึกษา และสนับสนุนส่งเสริมกันในทางที่ดี สมาชิกในชุมชนเป็นที่ปรึกษาและเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิต ชุมชนยังสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆที่เราต้องเผชิญได้ด้วย ชุมชนจึงเป็นเสมือนที่รองรับ ทั้งภาระทางกายภาพและภาระทางใจของคนในชุมชน

Cohen (อ้างใน อาริยา เศวตามร์, 2542 : 10) กล่าวว่า ชุมชน มีทั้งความเหมือนและความต่าง ที่แสดงออกถึงความคิดของ ชุมชนหนึ่งในการเผชิญกับชุมชนอื่น โดยมี "ขอบเขต" ในการแยกแยะลักษณะของชุมชน ขอบเขตดังกล่าวอาจเป็นกฎหมาย กายภาพ เชื้อชาติ ภาษา หรือศาสนา และอาจมองไม่เห็นแต่อยู่ในความคิดของคน พวกเขาให้ความหมายการแบ่งขอบเขตของชุมชนในเชิงสัญลักษณ์ และเป็นประสบการณ์ที่มีอยู่จริงในชีวิตประจำวันมากกว่าคำพูดที่เป็นนามธรรม

2.3.2 องค์ประกอบของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุมชนไว้ว่า ชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) มีคนกลุ่มหนึ่ง
- 2) มีอาณาเขต หรือขอบเขตที่แน่นอน
- 3) มีความสนใจร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และการรวมกันอยู่ในอาณาเขตนั้น

2.3.3 ลักษณะของชุมชน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 41-64) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนตามแนวคิดชุมชนนิยม ดังนี้

- 1) ชุมชนจะต้องไม่มีขนาดใหญ่เกินไปจนทำให้คนในชุมชนขาดการรู้จักกัน ควรมีขนาดพอเหมาะที่เอื้อให้สมาชิกชุมชนมีความสัมพันธ์ในระดับที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อกัน
- 2) ตอบสนองความต้องการของสมาชิกทุกด้าน
- 3) ชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมกัน และทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจะทำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักกัน สนิทสนมกัน

4) ชุมชนที่รวมตัวตามความสนใจร่วมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องกำหนดสภาพชุมชนตามขอบเขตแนวอนทางแกนนามศาสตร์เสมอไป แต่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่จะปฏิสัมพันธ์กันโดยสมัครใจ อาจแบ่งได้ดังนี้

- กลุ่มที่มีความสนใจประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ คนในพื้นที่นั้นๆ จะรวมตัวเป็นชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนประจำตรอก ซอก ซอย เพื่อร่วมกันดูแลสภาพความเป็นอยู่ในบริเวณพื้นที่ของตน เป็นต้น
- กลุ่มที่มีความสนใจในสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน คนกลุ่มนี้เป็นชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งจะรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตน และคนในกลุ่ม เช่น ชมรมคนรักดนตรี กลุ่มเพื่อนสลัม เป็นต้น ความสนใจร่วมกันจะช่วยให้การรวมตัวเป็นชุมชนเกิดได้ง่ายขึ้น เนื่องจากธรรมชาติของคนเรามักชอบอยู่ใกล้กับคนที่สนใจในบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกับตน เพราะจะมีความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคย และผูกพันได้ง่ายและมากกว่า ความสัมพันธ์กับคนที่สนใจในสิ่งที่แตกต่างกันอย่างมาก นอกจากนี้ ยังช่วยให้คนที่รวมตัวกันนั้นมีความคิดความเข้าใจบางสิ่งบางอย่างใกล้เคียงกัน พูดจาภาษาเดียวกัน ช่องว่างทางความคิดของคนในชุมชนจะแคบลง

Poplin (อ้างใน สถาปนา จุณณวัตต์ ,2544 : 19 – 20) ได้พิจารณาชุมชนใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1) เป็นหน่วยของถิ่นที่อยู่ (Territorial Unit) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วชุมชนมักจะเกิดขึ้นในที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติ และมีเส้นทางคมนาคมผ่าน ในขณะที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนในชุมชน มนุษย์ก็จะปรับและดัดแปลงสภาพทางกายภาพของชุมชนตามความต้องการของตน ตามกฎหมาย ค่านิยม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

2) เป็นหน่วยของการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization Unit) ซึ่งชุมชนถูกมองว่าเป็นระบบสังคมอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยๆ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับท้องถิ่น อันได้แก่ การทำให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม(Socialization) การควบคุมทางสังคม(Social Control) การมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Mutual Support) ตลอดจนการผลิต การบริโภค และการกระจายสินค้าและบริการภายในชุมชน (Production- Consumption – Distribution) นอกจากนี้ ชุมชนยังถูกมองว่าเป็นโครงข่ายของการปฏิสังสรรค์ทางสังคมอีกด้วย การติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดขึ้นระหว่างบุคคล กลุ่มต่างๆ และสถาบันต่างๆ ถ้าความสัมพันธ์กันเกิดขึ้นระหว่างบุคคล กลุ่ม และสถาบันที่อยู่ในชุมชนหรือใน

ระดับเดียวกัน เรียกว่า เป็นความเชื่อมโยงในแนวนอน (Horizontal Ties) ถ้าความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างบุคคล กลุ่ม และสถาบันต่างระดับกัน เรียกว่า เป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Ties)

3) เป็นหน่วยของจิตใจและวัฒนธรรม (Psychocultural Unit) คือความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นความผูกพันร่วมกันของคนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้น การที่คนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนถิ่นนั้นถิ่นนี้ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกมั่นคง เพราะมีที่ยึดเหนี่ยว ความรู้สึกนี้เรียกว่า Community Sentiment ซึ่งเกิดขึ้นเพราะสมาชิกของชุมชนมีค่านิยม กฎเกณฑ์ของสังคม และเป้าหมายร่วมกัน ถ้าหากชุมชนใดขาด Community Sentiment จะทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม โรคจิต ความไม่สงบทางสังคม ซึ่งจะทำให้การควบคุมทางสังคมทำได้ลำบาก

2.3.4 ประเภทของชุมชน

โดยทั่วไป นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้แบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนเมือง (Urban community) และชุมชนชนบท (Rural community) มีรายละเอียดดังนี้

1) ชุมชนเมือง (Urban Community)

Louis Wirth (1928 อ้างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ,2523 : 110) ได้ให้คำจำกัดความว่า เมือง มีลักษณะพื้นฐาน 3 ประการเป็นเครื่องกำหนด คือ

- (1) มีขนาดใหญ่
- (2) มีความหนาแน่นมาก
- (3) ประชากรมีเชื้อชาติ หรือ วัฒนธรรมต่างๆ กันมาก

ซึ่งเมืองจะต้องมีลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าว จึงจะทำให้เกิดเป็นชุมชนเมืองขึ้นมาได้

Toennies (1955 อ้างใน บุญเต็ม พันรอบ, 2528 : 190) กล่าวว่า ชุมชนเมือง (Gesellschaft) ชีวิตของคนในชุมชนเป็นของสังคมหรือของส่วนรวม มีลักษณะที่มีการติดต่อกันอย่างเป็นทางการ มีการแบ่งเฉพาะลงไปของหน้าที่ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีความรู้สึกต่อกันแบบผิวเผินไม่ลึกซึ้ง

สรุปได้ว่า ชุมชนเมืองประกอบด้วยคนจำนวนมากมาอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น มีความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคลและกลุ่ม มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถเฉพาะบุคคล มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สำหรับการควบคุมทางสังคมในชุมชนเมืองนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการควบคุมอย่างเป็นทางการ ซึ่งก็คือการใช้กฎหมาย และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุม

2) ชุมชนชนบท (Rural Community)

Tonnies (1940 อ้างใน ปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2545 : 39 - 40) กล่าวว่าชุมชนชนบท (Gemeinschaft) คือ ชุมชนที่มีขนาดเล็ก เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ของคนเป็นส่วนตัวที่ครอบคลุมชีวิตในแทบทุกๆ ด้าน (Intimate, Private and Exclusive) มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง (Integration) บุคคล (Individual) ถูกกลืนให้เป็นสมาชิกของกลุ่มโดยสมบูรณ์ ทุกคนเห็นชีวิตของตน คือ ชีวิตของกลุ่ม มีความผูกพันทางด้านจิตใจ และมีข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ

Redfield (1955 อ้างใน บุญเดิม พันธรอบ, 2528 : 189) กล่าวว่า มนุษย์จะมีความรู้สึกที่จริงจัง มีมนุษยสัมพันธ์กันมากในชุมชนขนาดเล็กเท่านั้น ชุมชนชนบทเป็นหน่วยสังคมขั้นพื้นฐานที่สำคัญหน่วยหนึ่ง ประชาชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นตัวของตัวเอง แตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัดเจน มีความเป็นอยู่แบบง่ายๆ อาศัยประเพณีและความผูกพันต่อกลุ่มในการดำเนินชีวิต ซึ่ง Redfield เรียกสังคมแบบนี้ว่า Folk - Society

สรุปได้ว่า ชุมชนชนบท มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ต่ำ ความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคลและกลุ่มแทบจะมองไม่เห็น วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณี ทัศนคติ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมักจะไม่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตเป็นแบบง่ายๆ มีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ มีการควบคุมทางสังคมโดยอาศัยการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ ยึดจารีตประเพณีเป็นแบบแผนการปฏิบัติ

จากแนวความคิดเรื่องชุมชนจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน "ชุมชน" ไม่ใช่เพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น อาณาเขตของชุมชนจึงไม่ใช่เพียงพื้นที่ที่ทางราชการกำหนด ว่าหมายถึงหมู่บ้านใด ตำบลใด เช่นที่ในอดีตเคยเข้าใจกัน แต่อาจหมายรวมถึง ชุมชนที่มีพื้นที่ให้ผู้คนได้พบปะ และสร้างสถานความสัมพันธ์กัน ซึ่งในที่นี้ก็คือเว็บไซต์ที่มีพื้นที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต อันมีขอบเขตที่แสดงให้เห็นว่า แต่ละชุมชนแยกจากกัน ซึ่งแต่ละเว็บไซต์ก็จะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละเว็บไซต์แตกต่างกัน กล่าวได้ว่าเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของคนกลุ่มหนึ่งในยุคปัจจุบัน เสมือนเป็นชุมชนหนึ่งที่เกิดขึ้นมา และเมื่อผู้คนพอใจในแต่ละเว็บไซต์ก็จะทำให้เป็นสมาชิกและเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่แต่ละเว็บไซต์ทำขึ้น เกิดความนิยมในรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ปรากฏในกระดานสนทนา ก่อเกิดเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีการเข้าร่วมในกิจกรรมในแต่ละครั้งของแต่ละเว็บไซต์ จนเกิดความเคยชินว่าในการเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็จะเข้าเว็บไซต์ดังกล่าว และเข้าร่วมกิจกรรมที่มีโดยสม่ำเสมอ มีความรู้สึกผูกพัน มีความเอื้ออาทรต่อกันเสมือนเป็นญาติ มีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ชุมชนบนอินเทอร์เน็ต (Internet community) มีลักษณะเป็น**ชุมชนเสมือนจริง** (Virtual Community) ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ใช้เรียกชุมชนที่ปรากฏอยู่บนอินเทอร์เน็ต (Robin B. Hamman : www.cybersoc.com) เป็นชุมชนรูปแบบใหม่ในยุคทันสมัย ที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้า ชุมชนบนอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนสามารถแสดงความคิดเห็น และแสดงความเป็นพวกเดียวกันได้ ชุมชนบนอินเทอร์เน็ตนี้ อาจเป็นเครือข่ายที่โยงใยสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนในโลกแห่งความเป็นจริงอีกด้วย

ชุมชนที่เกิดขึ้นมาบนพื้นที่ทางอินเทอร์เน็ตนี้ จึงเป็นลักษณะของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตยิ่งเช่นในปัจจุบัน ชุมชนบนอินเทอร์เน็ตนี้สามารถทำให้บุคคลไม่รู้สึกโดดเดี่ยว จากการที่ต้องทำงานกับเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน เมื่อเกิดเป็นชุมชนบนอินเทอร์เน็ตขึ้น ในแต่ละชุมชนก็จะมีบรรทัดฐาน ค่านิยมของชุมชน ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ยบบอกลักษณะของชุมชนบนอินเทอร์เน็ตแต่ละชุมชน

เว็บไซต์เจเลียงในฐานะที่เป็นชุมชน

อินเทอร์เน็ตเป็นเสมือนชุมชนที่เกิดขึ้นมาในยุคปัจจุบัน อันเป็นที่สำหรับสมาชิกในแต่ละชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้บรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกัน มีค่านิยมต่างๆ ร่วมกัน ตลอดจนมีวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันในแต่ละเว็บไซต์อีกด้วย โลกของชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนบนอินเทอร์เน็ตจึงเป็นโลกใบใหม่ที่มีการเกิดขึ้นของชุมชนแบบใหม่สำหรับชาวอินเทอร์เน็ต

เมื่อชุมชนบนอินเทอร์เน็ตมีพื้นที่ในการปฏิสังสรรค์กัน คือเว็บไซต์ที่ปรากฏในอินเทอร์เน็ตบนเครื่องคอมพิวเตอร์ สมาชิกก็จะมีภวณนำความสัมพันธ์ดังกล่าวมาแสดงออกในโลกจริง คือมีการนัดพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้ชื่อของเว็บไซต์ที่อยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต เห็นได้ว่า ระหว่างโลกเสมือนจริงและโลกจริง ได้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน และมีพื้นที่ทางสังคมให้สมาชิกทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

เว็บไซต์เจเลียง (www.chaliang.com) เป็นเสมือนชุมชนหนึ่งบนโลกของอินเทอร์เน็ต เป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่ชื่นชอบผลงานของวงดนตรีเจเลียงจำนวนหนึ่งมารวมตัวกัน พบปะกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยผ่านตัวอักษร บางครั้งก็นำมาสู่การปฏิสัมพันธ์กันในโลกจริง ซึ่งก็

แล้วแต่ว่าสมาชิกคนไหนต้องการที่จะพบปะกันในโลกจริงหรือไม่ เห็นได้ว่าในโลกของชุมชนบนอินเทอร์เน็ต มีความเสรีในการสร้างและกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน ชุมชนบนอินเทอร์เน็ตจึงเป็นที่แพร่หลายสำหรับคนที่ห่วงหาพันความเป็นปัจเจกชนเช่นในปัจจุบัน และเติบโตขึ้นเรื่อยๆ

ในโลกของชุมชนบนอินเทอร์เน็ต ก็มีวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนนำมาเป็นวิถีในการปฏิบัติ เช่น การใช้นามสมมติซึ่งแต่ละเว็บไซต์ก็จะมีคำถามชื่อจริงระหว่างกัน ซึ่งในเว็บไซต์เจลีงจะเรียกกันว่า "นามจอก" ตลอดจนการใช้ภาษาที่สุภาพในการสื่อสารกัน ต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นข้อตกลงเบื้องต้นในการเข้าไปเป็นสมาชิกของแต่ละชุมชน เป็นวัฒนธรรมโดยรวมของประชาชนชาวอินเทอร์เน็ตเลยทีเดียว

เว็บไซต์เจลีง ก่อเกิดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2543 ซึ่งเป็นช่วงคอนเสิร์ตครั้งสุดท้ายของวงดนตรีเจลีง เว็บไซต์เจลีงเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมเรื่องราวของวงดนตรีเจลีง ตั้งแต่การรวมตัวกันครั้งแรกของสมาชิกในวง จนถึงคอนเสิร์ตครั้งสุดท้าย รวมทั้งมีเว็บบอร์ดที่เป็นที่พบปะสนทนาของผู้คนที่ชื่นชอบเจลีงอีกด้วย โดยในการศึกษาชุมชนบนอินเทอร์เน็ต : ศึกษากรณีเว็บไซต์เจลีงนี้ จะมุ่งศึกษาลักษณะของชุมชนที่เกิดขึ้นบนเว็บไซต์เจลีง ซึ่งจะปรากฏลักษณะดังกล่าวอยู่ในเว็บบอร์ดของเว็บไซต์เจลีง หรือที่มีชื่อเรียกเฉพาะในเว็บไซต์ว่า "กระดานคุยกัน"

2.4 แนวคิดการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization)

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่เกิดปัญหา เพราะมนุษย์แต่ละคนก็มีความต้องการของตนเองที่ไม่มีที่สิ้นสุด และถ้าปล่อยให้ไปเป็นไปตามความต้องการ โดยไม่มีการควบคุมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดอันตรายต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมจึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น

2.4.1 ความหมายของการจัดระเบียบทางสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (2532 : 354) ให้ความหมายของการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) คือ การจัดหน่วยหรือกลุ่มของสังคมเป็นส่วนย่อยอย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงเรื่องเพศ อายุ เครือญาติ อาชีพ ทรัพย์สิน เอกสิทธิ์ อำนาจ สถานภาพ ฯลฯ แต่ละส่วนย่อยมีการหน้าที่ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยมีแบบอย่าง กฎหมาย ระเบียบ รวมทั้งประเพณี

เป็นแนวดำเนินหรือปฏิบัติสังคมต่างๆ เมื่อมองในแง่สังคมวิทยาสามารถตีความได้ว่าสังคมก็คือระบบองค์การที่ซับซ้อนนั่นเอง

จำนง อติวัฒนสิทธิ และคณะ (2540 : 32) ให้ความหมายว่า การจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง แบบแผนหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลายอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่ม

กล่าวได้ว่า การจัดระเบียบทางสังคม เป็นวิธีการที่มนุษย์กำหนดขึ้นเป็นหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมมนุษย์ขึ้น

2.4.2. ประเภทของการจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคมมีอยู่ 2 ลักษณะ (Paul B. Horton and Gerald R. Leslie , 1970) คือ การจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยความแตกต่างทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยบรรทัดฐานทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

2.4.2.1 การจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยความแตกต่างทางสังคม (Social Differentiation)

การจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยความแตกต่างทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่สังคมจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มต่างๆ โดยอาศัยลักษณะทางร่างกาย และลักษณะทางชีววิทยา ซึ่งเป็นเรื่องของพันธุกรรม เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ สายโลหิต และภูมิหลังของครอบครัว, โดยอาศัยลักษณะทางสังคม เช่น อาชีพ สถานภาพทางสังคม ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิหลังทางชนชั้น ความสำเร็จผลของบุคคล และบุคลิกลักษณะที่บุคคลได้มาจากการเรียนรู้ การจำแนกแตกต่างทางสังคม ทำให้กลุ่มต่างๆ มีองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ทางสังคมไม่เหมือนกัน

การจำแนกความแตกต่างทางสังคม สามารถทำได้ 2 ระดับ คือ

1) ความแตกต่างระดับบุคคล เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในสังคม ต้องอาศัยความแตกต่างกันของบุคคล จึงจะกระทำการสนองประโยชน์กันได้ถูกต้องตามลักษณะความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน โดยปกติสิ่งที่มีบทบาทแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่างๆ ที่บุคคลมีต่อกันมีดังนี้

(1) สถานภาพ (status) หมายถึง ฐานะหรือเกียรติภูมิของบุคคลหรือของกลุ่มในชุมชน เป็นตำแหน่งของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มที่ได้รับความนิยมนับถือจากสาธารณชน สถานภาพจะสูงต่ำเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ถือว่าสำคัญ เช่น อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา วงศ์สกุล ฯลฯ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532 : 383) สถานภาพจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

ซึ่งทำให้แต่ละบุคคลติดต่อสัมพันธ์กันได้ และเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของบุคคลในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันตามสิทธิและหน้าที่ของตน โดยทำให้เกิดบทบาท (Role) ของการปฏิบัติตามสถานภาพขึ้นมา

สถานภาพที่บุคคลได้มานั้นมี 2 ประเภท คือ

ก) สถานภาพที่ติดตัวมา หรือสถานภาพโดยกำเนิด (*Ascribed status*) คือ สถานภาพที่ได้มาโดยสังคมเป็นผู้กำหนด หรือเป็นเรื่องของการที่บุคคลได้รับสถานภาพมาโดยเงื่อนไขทางชีวภาพ (Biological condition) เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ สกุล เป็นต้น

ข) สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ (*Achieved status*) เป็นสถานภาพที่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และผลจากการกระทำ สถานภาพประเภทนี้ เป็นสถานภาพที่ได้มาภายหลัง และสังคมกำหนดให้ เช่น การสมรส การศึกษา อาชีพ เป็นต้น

(2) บทบาท (Role) หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532 : 315) บทบาทของบุคคลในสังคมจึงขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัว หมายความว่าบทบาทของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ และลักษณะนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรม ความพอใจ รวมทั้งสถานภาพทางกายและจิตใจของบุคคลที่ดำเนินบทบาทนั้น

บทบาทคือสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากการที่บุคคลได้สถานภาพมา ไม่ว่าจะด้วยชาติกำเนิดหรือได้มาด้วยความสามารถก็ตาม โดยปกติแล้วบทบาทของแต่ละคนจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมชุดเดียวกันโดยตรง ซึ่งขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคมที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชัดเจนเพียงใด ถ้าความสัมพันธ์มีความชัดเจนบุคคลในแต่ละสถานภาพก็สามารถคาดหวังความสัมพันธ์ระหว่างกันในการแสดงบทบาทได้ชัดเจน

บทบาททำให้เราสร้างพฤติกรรมไว้ในความคิด หรือในใจ ซึ่งทำให้เราสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม บทบาทจึงมีหน้าที่สำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างการกำหนดกฎเกณฑ์ในระดับสถาบันและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลในสังคม

2) ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม มักจะขยายไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล ทำให้เกิด กลุ่มสังคมขึ้น ซึ่งกลุ่มทางสังคม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สมาชิกในกลุ่มมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ยอมรับกัน กลุ่มสังคมจะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีเอกลักษณ์ มีความสนใจที่คล้ายกัน ซึ่งทำให้กลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532 : 347)

ณรงค์ เส็งประชา (2538 : 68) กล่าวว่า กลุ่มทางสังคมมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือประการแรก คนในกลุ่มมีการกระทำต่อกันทางสังคม ประการที่สองคือ คนในกลุ่มมีความรู้สึกว่าเขาเป็นสมาชิกของกลุ่ม อันมีสถานภาพ(Norms) และบทบาท(Status) และมีการแบ่งงานกันทำ ประการที่สามคือ คนในกลุ่มมีบรรทัดฐาน(Norms) และค่านิยม(Social value) ยึดเป็นแนวเดียวกัน และประการสุดท้ายคือในการมารวมตัวกันเป็นกลุ่มทางสังคมนั้น ย่อมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง

กลุ่มทางสังคม มี 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มปฐมภูมิ(Primary group) และกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary group)

กลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ผู้คนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดคุ้นเคย และเป็นกันเอง ติดต่อสัมพันธ์กัน พบปะกันโดยตรง(Face to face) เป็นเวลานาน และเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจทางอารมณ์ ซึ่งความพึงพอใจนี้ถูกนำมาใช้เป็นหลักการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผล

กลุ่มทุติยภูมิ(Secondary group) เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันแบบที่ไม่ใช่ส่วนตัว (Impersonal relation) เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่กว่าแบบแรก สมาชิกของกลุ่มมารวมตัวกันอย่างมีเป้าหมาย ปฏิบัติต่อกันตามระเบียบแบบแผน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน

2.4.2.2 การจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Order)

1) ความหมายของบรรทัดฐานทางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง แนวทางหรือวิถีทางของการกระทำ หรือความประพฤติเฉพาะอย่าง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทางสังคม ตามความคาดหมายของกลุ่ม หรือตามค่านิยมของสังคมนั้นๆ

2) ประเภทของบรรทัดฐาน

โดยทั่วไปบรรทัดฐานทางสังคมมี 3 ประเภท คือ วิถีประชา (Folkways) จารีต (Mores) และกฎหมาย (Laws) มีคำอธิบายไว้ดังนี้

(1) วิถีชาวบ้าน หรือวิถีประชา (Folkways) เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติกันโดยทั่วไป จนเกิดเป็นความเคยชิน เป็นปกติวิสัย ไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับใด มาบังคับให้ปฏิบัติ ซึ่งหากบุคคลใดละเมิดฝ่าฝืนก็ไม่ได้รับโทษรุนแรง มีแต่เพียงการตำหนิ นินทา หัวเราะเยาะ เป็นต้น

วิถีประชายังแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก) สมัยนิยม (Fashion) เป็นพฤติกรรมร่วมของคนในสังคมส่วนใหญ่ที่แสดงออกมาในทิศทางเดียวกัน แสดงถึงความนิยมของหมู่ชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจเกิดขึ้นและแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว และเมื่อถึงจุดๆ หนึ่งก็จะเสื่อมความนิยมลงไป แต่ก็อาจกลับมาได้รับความนิยมอีกตามกาลสมัย มีลักษณะเด่นคือ เป็นวัฏจักร เช่น เรื่องของการแต่งกาย

ข) ความนิยมชั่วคราว (Fad) เป็นแบบแผนพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งมีลักษณะผิวเผิน ไม่จริงจังนัก เปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นพฤติกรรมที่มีวงแคบกว่าสมัยนิยม มีระยะเวลาสั้นกว่า คือนิยมเพียงชั่วคราวแล้วก็ซาลงไป เช่น ภาษาแสดงต่างๆ

ค) ความคลั่งไคล้ (Craze) เป็นเรื่องของความไม่มีเหตุผล มีความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง มักเป็นเรื่องไร้สาระ และมักใช้เวลาหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ตนคลั่งไคล้นั้นๆ เช่น การคลั่งไคล้ดารานักร้อง นักกีฬา

ง) งานพิธี (Ceremony) เป็นพฤติกรรมที่ทำหรือไม่ทำก็ได้ ซึ่งเป็นการแสดงความมีหน้ามีตาในสังคม มักแฝงมากับคำว่าฟุ่มเฟือย มีลักษณะใกล้เคียงกับพิธีการและพิธีกรรม เช่น งานแต่งงาน

จ) พิธีการ (Rites) มีลักษณะใกล้เคียงกับงานพิธีและพิธีกรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลบางกลุ่ม เป็นสิ่งที่ทำซ้ำๆ กัน มีลำดับขั้นกำหนดแน่นอน เช่น พิธีพระราชทานปริญญาบัตร

ฉ) พิธีกรรม (Rituals) มีลักษณะใกล้เคียงกับงานพิธีและพิธีการ เป็นสิ่งที่ทำเป็นประจำ เช่น คริสตศาสนิกชนเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

ช) มารยาททางสังคม (Etiquette) เป็นเรื่องของการกระทำที่เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นเรื่องของการควร - ไม่ควร โดยพื้นฐานแล้วจะได้รับการกระบวนกรขัดเกลามาจากครอบครัว เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร การเดิน การนั่ง

(2) จารีต หรือกฎศีลธรรม (Mores) เป็นแบบแผนความประพฤติที่ถือว่ามีความสำคัญกว่าวิถีประชามาก เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพหรือความดีความชั่ว และมักมีความเกี่ยวข้องกับทางศาสนา ซึ่งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจะได้รับปฏิกิริยาตอบโต้จากสมาชิกชุมชนแรงกว่าวิถีประชา จารีตมีทั้งข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ

(3) กฎหมาย (Laws) เป็นสิ่งที่ระบุถึงข้อห้ามไม่ให้กระทำ หรือบังคับให้ทำตาม เมื่อกระทำผิดกฎหมายก็มีบทลงโทษที่มีอำนาจบังคับใช้กับทุกคนในสังคม โดยไม่มีข้อยกเว้น เกิดเมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้น วิถีประชาและจารีตไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล กฎหมายเป็นการควบคุมคนในสังคมอย่างเป็นทางการที่สุด มีกฎระเบียบที่ชัดเจน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร

2.4.3 การจัดระเบียบทางสังคมของเว็บไซต์เจเลียง

อินเทอร์เน็ตเป็นเสมือนชุมชนที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน อันเป็นที่สำหรับสมาชิกในแต่ละชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้บรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกัน ตลอดจนมีค่านิยมต่างๆ ที่ยึดถือร่วมกัน

เว็บไซต์เจเลียง เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เกิดขึ้นบนโลกของอินเทอร์เน็ต เป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่ชื่นชอบผลงานของวงดนตรีเจเลียงจำนวนหนึ่งมารวมตัวกัน พบปะกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยผ่านตัวอักษร บางครั้งก็นำมาสู่การปฏิสัมพันธ์กันในโลกรจริง ซึ่งก็แล้วแต่ว่าใครจะต้องการแสดงตัวตนในโลกจริงด้วยหรือไม่

การรวมตัวกันของบุคคลในเว็บไซต์เจเลียงนั้นมีรูปแบบของการจัดระเบียบทางสังคมตามแนวทางหรือวิถีทางการกระทำ หรือความประพฤติเฉพาะอย่าง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันภายในเว็บไซต์ เป็นการจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยบรรทัดฐานทางสังคม

เนื่องด้วยในแต่ละเว็บไซต์ การแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในเว็บบอร์ดเป็นไปโดยเสรี ไม่มี การควบคุม และในเว็บไซต์เจเลียงเองก็เช่นกัน การที่สมาชิกในชุมชนเสมือนจริงแห่งนี้จะอยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดปัญหาได้นั้นก็ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมในเว็บไซต์ขึ้น เห็นได้จากการตกลงร่วมกันในการใช้ภาษาที่สุภาพ เรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในกระดานคุยกัน(เว็บบอร์ดของเว็บไซต์เจเลียง) ก็จะไม่ก่อความเดือดร้อนให้สมาชิกคนอื่นๆ ตลอดจนไม่กล่าวถึงเว็บไซต์อื่นในทางไม่ดี ต่างๆเหล่านี้ ถือได้ว่าการจัดระเบียบทางสังคมในเว็บไซต์เจเลียงได้เกิดขึ้นแล้ว ทำให้เว็บไซต์เจเลียงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ

2.5. แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

นักคิดสายทฤษฎีหลังสมัยใหม่มองพื้นที่ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ประจุไว้ด้วยความหมาย (Coded Space) พื้นที่ทางกายภาพต่างๆ เช่น สวนสาธารณะในเมือง ป่า หรือพื้นที่ในบ้านเรือน ไม่ได้เป็นเพียงวัตถุหรือที่ว่าง หรือสภาพแวดล้อมข้างนอกตัวเราที่มีไว้เพื่อให้คนใช้ประโยชน์เท่านั้น วิธีการจัดการพื้นที่เหล่านั้นก็สะท้อนวิถีคิดที่คนเรามีต่อพื้นที่ ความหมายของพื้นที่จึงแยกไม่ออกจากการที่ปัจเจกให้ความหมายกับตนเองและสิ่งต่างๆ

Manuel Castells (อ้างใน ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ ,2543 : 59) กล่าวว่า "พื้นที่ คือ ผลผลิตทางวัตถุ ในลักษณะความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวัตถุอื่นๆ รวมทั้งผู้คน ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอยู่กับ

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกกำหนดไว้(ในเชิงประวัติศาสตร์) ซึ่งได้นำรูปร่าง หน้าที่ และ ความหมายทางสังคมมาสู่ตัวพื้นที่” หรือกล่าวได้ว่า พื้นที่ คือเวทีหรืออาณาบริเวณหนึ่งที่อนุญาต ให้มีปฏิบัติการ ทางสังคมต่างๆ นานา เกิดขึ้นมาบนตัวมันได้ในเวลาพร้อมๆ กัน ซึ่งปฏิบัติการ ทางสังคมเหล่านี้ ก็คือ การกระทำระหว่างกันที่เกิดขึ้นมาเพื่อประสานรวมหรือแลกเปลี่ยนกัน ทางวัตถุ (ทั้งในความหมายของวัตถุสิ่งของจริงๆ และเงินตรา แรงงาน เทคโนโลยี นวัตกรรม สัญลักษณ์ ความรู้ต่างๆ) ในสังคม การกระทำดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดเป็นระบบความสัมพันธ์ใน ลักษณะสังคมขึ้นมาบนพื้นที่แห่งนั้น

พื้นที่มีหลายประเภท คือ พื้นที่ทางกายภาพ(Physical Space) พื้นที่ทางสังคม (Social Space) และพื้นที่ภายในจิตใจของปัจเจก(Mental Space) พื้นที่ทางกายภาพมีสองส่วน คือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ซึ่งดูเป็นพรมแดนของนักภูมิศาสตร์หรือนักธรณีวิทยา ความสัมพันธ์ทาง สังคมเป็นพื้นที่ของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยศึกษากันด้วยมโนทัศน์ Social Relation ส่วนพื้นที่ภายในจิตใจก็ดูจะเป็นอาณาบริเวณของจิตวิทยา หรือมีจะนั้นนักมานุษยวิทยาก็ศึกษา พื้นที่ทางความคิดในเรื่องของวิธีการจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ(Classificatory system) โดยพยายามเชื่อมโยงให้เห็นว่าวิธีคิดเชิงการจำแนกแสดงตนออกมาในความสัมพันธ์ทางสังคม หรือแสดงตนอยู่ในสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมต่างๆ อย่างไร ไม่ว่าจะพื้นที่แบบใดก็ล้วนมี ลักษณะร่วมกันคือ เป็นผลผลิตทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า พื้นที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม

ในวิธีคิดหลังสมัยใหม่ พื้นที่ในมิตินามธรรมคือวิธีคิดและความรู้สึกในจิตใจไม่อาจแยก จากมิติรูปธรรมที่เป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือร่างกายได้ พื้นที่ในสองมิติ ดังกล่าวเชื่อมโยงกันด้วยมโนทัศน์ของอำนาจและการนิยาม เมื่อให้ความหมายสิ่งต่างๆ ด้วยการ นิยาม ก็ต้องลากเส้นแบ่งสิ่งนั้นออกจากสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งนั้น การสร้างอัตลักษณ์แก่ตัวเราหรือ สิ่งต่างๆ จึงสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่ของความแตกต่างและการลากเส้นพรมแดนเสมอ วิธีคิด เชิงพื้นที่จึงไม่อาจแยกออกจากความรู้เกี่ยวกับตัวตนและการจัดระยะห่างระหว่างเรากับสิ่งอื่น พื้นที่ในมิติที่เป็นมโนภาพ (Imagery Space) ดังกล่าวแสดงออกให้เห็นได้ในกระบวนการสร้าง ภาพลักษณ์และภาพความจริงของสิ่งต่างๆ (Representational Space) และยังเชื่อมโยงกับมิติ ที่เป็นปฏิบัติการและการจัดการพื้นที่อีกด้วย (Practical Intervention Of Space)

มโนทัศน์ “พื้นที่” นอกจากจะให้ประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนของการผลิต ความหมายแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการสร้างความหมาย เพราะพื้นที่ในที่นี้ก็คือ การจัดระยะ ซึ่งพื้นที่ในความหมายของการจัดระยะแบ่งได้เป็น 3 ประเภท หรือระดับต่างๆ กัน 3 ระดับคือ พื้นที่ตามที่ถูกนำเสนอในภาพ (Space As Represented) การจัดวางพื้นที่ใน

กระบวนการสร้างภาพ (Space Of Representation) และพื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพนั้น

เทคโนโลยีเอาชนะความแตกต่างของเวลาและสถานที่ได้ การปฏิวัติการสื่อสารทำให้โลกกลายเป็น Hyperspace (F. Jameson ,1991 อ้างใน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล ,2543 : 90) ความหมายของสถานที่แบบเก่าที่เรารับรู้ได้โดยการมีประสบการณ์ตรงคือได้เห็น ได้อยู่ที่นั่นไร้ความหมาย สถานที่ที่กลายมามีลักษณะนามธรรมมากขึ้น เราติดต่อกับใครสักคนที่ไม่เคยรู้จักไม่เคยพบเห็นมาก่อนบนจอคอมพิวเตอร์ แต่ "พื้นที่" ในจอแคบๆ นี้ กลับไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือความสามารถของเราที่จะวาดภาพองค์รวม และเข้าใจหรือควบคุมความเป็นไปของระบบอันซับซ้อนทั้งหมดนี้ได้ ความรู้สึกของปัจเจกในระบบนี้อาจมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน คือด้านหนึ่ง ปัจเจกอาจรู้สึกแคว้งคว้างไร้ราก แต่อีกด้านอาณาจักรไซเบอร์พยายามสร้างมนุษย์ที่คิดแบบคอมพิวเตอร์ พูดและสื่อสารกันด้วยภาษาไซเบอร์ มันสร้างวิถีคิดและการใช้เหตุผลที่เป็นกลไกเป็นระบบเหมือนๆ กันแก่สมาชิกกลุ่ม

มิติพื้นที่ที่แคบเข้ามานั้น เกิดขึ้นได้ก็โดยสัมพันธ์กับการที่มีเวลาถูกเร่งให้หมุนเร็วขึ้นและเข้มข้นขึ้น ในยุคทุนนิยมปัจจุบัน ธรรมชาติของทุนนำไปสู่การลดระยะทางและพื้นที่เพื่อให้ทุนเคลื่อนย้ายและมีอัตราการผลิตที่เร็วขึ้น ทั้งบีบเวลาและพื้นที่โลกให้หดแคบลง ซึ่งผลรวมของการบีบเวลาและพื้นที่คือการที่สินค้าถูกผลิตออกมาสู่ตลาดโลกในเวลาเร็วขึ้นและในปริมาณมากยิ่งขึ้น ระบบทุนจึงต้องหาทางกระตุ้นให้มีการบริโภคในอัตราที่สูงขึ้นตามไปด้วย

พื้นที่สาธารณะ(Public Sphere) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผูกพันกับแนวคิดการสื่อสาร พื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการพบปะพูดคุย สนทนากัน ของสมาชิกในสังคมในรูปแบบของการสื่อสารที่เรียกว่าวาทกรรม สมาชิกในสังคมจะต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างหลากหลาย ภายใต้ความเป็นเหตุเป็นผล โดยปราศจากการแทรกแซงหรือบีบบังคับจากอำนาจหรือสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งสภาพการสื่อสารดังกล่าว Habermas เรียกว่า Ideal Speech Situation มีลักษณะดังนี้

1. เป็นสภาพการณ์ที่ผู้สื่อสารสามารถพูดคุยทุกอย่างออกมาได้ โดยไม่มีข้อบังคับหรือข้อจำกัดใดๆมาขัดขวาง
2. เป็นสภาพการณ์ที่ปัจเจกบุคคลทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมสนทนาได้อย่างเท่าเทียมกัน
3. เป็นการสื่อสารที่อยู่ภายในบริบททางสังคม ที่มีการกระจายอำนาจให้คนทุกกลุ่มทุกชนชั้นได้แสดงออก

ในอดีต สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์มีบทบาทอย่างมากในพื้นที่สาธารณะ แต่เมื่อ

มีสื่อใหม่ที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ทำให้หนังสือพิมพ์ถูกลดบทบาทลง เนื่องจากคอมพิวเตอร์มีธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการอภิปรายโต้เถียงกันด้วยลักษณะที่เป็นการสื่อสารสองทาง (Interactive) แม้จะเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลาง (Mediated Communication) ที่ไม่ใช่การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face - To - Face Communication) เหมือนที่ผ่านมากก็ตาม อย่างไรก็ตามเป็นการสื่อสารที่เสมือนจริง (Virtual Communication) ที่เลียนแบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้า เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสนทนากันได้ เช่นการ Chat ในห้องสนทนาของอินเทอร์เน็ต (Chat Room) แต่การสนทนานี้จะเป็นการเผชิญหน้ากันในโลกของคอมพิวเตอร์ ไม่ใช่โลกกายภาพ ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถใช้เป็นพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือพูดคุยกันในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเสรี ทำให้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนเหมือนก่อน แต่ได้เข้าถึงในทุกกลุ่มของสังคม

Poster (1995) กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้นในการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ แตกต่างไปจากพื้นที่ทางสังคมที่มีในอดีต เขาเห็นว่านิยามของพื้นที่สาธารณะในอดีตไม่สามารถใช้ได้กับชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ที่เกิดขึ้นในระบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต เพราะในอดีตพื้นที่ทางสังคมจะเป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถอภิปรายอย่างเปิดเผย โดยมีการกำหนดสถานภาพของแต่ละคนอย่างชัดเจน แต่ในสังคมบนอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สามารถแปลงอัตลักษณ์ (Identity) ของตนได้ตามความต้องการ ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบต่อจุดยืนของตนเองเหมือนกับการสื่อสารแบบเผชิญหน้าอย่างพื้นที่ทางสังคมเช่นในอดีต อย่างไรก็ตามพื้นที่ทางสังคมก็สามารถนำมาปรับใช้ได้กับสังคมปัจจุบัน เพราะในแต่ละเว็บไซต์ที่เกิดขึ้นในอินเทอร์เน็ตต่างก็สร้างสังคมของตัวเองขึ้นมา อินเทอร์เน็ตจึงถือเป็นทางเลือกใหม่สำหรับผู้คน ในการใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารของสังคมยุคปัจจุบัน

จากแนวคิดเรื่องพื้นที่ทางสังคมนี้ เห็นได้ว่า สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมบนอินเทอร์เน็ตได้ เพราะในแต่ละเว็บไซต์ก็จะสร้างสังคมของตนขึ้นมา รวมถึงเว็บไซต์เจดียงด้วย ที่มีการสร้างสังคมระหว่างผู้ที่เข้ามาในเว็บไซต์ด้วยกัน ทั้งบนอินเทอร์เน็ต โดยผ่านเว็บบอร์ดของเว็บไซต์ และในโลกจริงที่มีการพบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน กล่าวได้ว่าเว็บไซต์เจดียงได้มีพื้นที่ทางสังคมเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Culture)

วัฒนธรรมเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตตามปกติของมนุษย์ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ แต่ละสังคมมีจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง รวมตลอดจนระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐานทางจริยธรรม การละเล่นและกีฬา การแต่งกาย วรรณกรรม และศิลปะ พื้นฐานวัฒนธรรมเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป สำหรับการเติบโตของทุนวัฒนธรรมในประเทศมหาอำนาจ สามารถส่งผลกระทบต่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมในประเทศอื่นได้ เพราะวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในตัวสินค้าหรือบริการส่งออกจากประเทศมหาอำนาจ การเติบโตของสินค้าวัฒนธรรมในประเทศหนึ่งจึงกระทบต่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเทศอื่น โดยส่งผ่านทางกลไกการค้าระหว่างประเทศ โทรทัศน์ระหว่างประเทศ และเครือข่ายสังคมสารสนเทศระหว่างประเทศ เช่นอินเทอร์เน็ต เป็นต้น(ริงสเวิร์ค ธนะพรพันธ์,2546 : 31-32)

2.6.1 ความหมายของวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2544 : 25) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นมาใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้น วัฒนธรรมก็คือระบบในสังคมมนุษย์ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

วัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ในสังคมเดียวกัน ทำความตกลงร่วมกันว่าจะยึดระบบไหนดี พฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไร แนวความคิดใดจึงเหมาะสม ข้อตกลงเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคม เพื่อว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงในความหมายแล้วว่า ระบบสัญลักษณ์ ดังนั้น วัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว จึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มนุษย์ก็รู้ว่า อะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และส่วนใหญ่มนุษย์จะรู้ว่าอะไรควรทำ และอะไรไม่ควรทำ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมาก

ในชุมชนบนอินเทอร์เน็ต คนที่เข้าไปในเว็บไซต์ต่างๆ ก็จะสร้างรูปแบบพฤติกรรมการใช้ อินเทอร์เน็ตขึ้นมา ซึ่งโดยรวมแล้วก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น เกี่ยวกับการกำหนดชื่อที่ใช้ใน เว็บไซต์นั้นๆ ต้องเป็นคำที่สุภาพ ภาษาที่พูดคุยกันก็ต้องไม่หยาบคาย

2.6.2 ลักษณะของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นระบบพฤติกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ต่อมาก็มีความซับซ้อนขึ้น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ใช่ลักษณะเฉพาะคงที่และตายตัว ดังจะสรุป ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมได้ดังนี้ (นิยพวรรณ วรรณศิริ, 2540 : 44-46)

1. วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของระบบความคิดของมนุษย์ (Cognitive systems) ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบทางชีวภาพ (Biological system) จะรวมทั้งระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจ
2. วัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่สิ่งคงที่ตายตัว
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมเรียนรู้มาจากสมาชิก รุ่นก่อนหน้า เกิดจากการเรียนรู้และลองผิดลองถูก
4. วัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวม บุคคลต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับ ของบุคคลอื่นๆ ในสังคม

2.6.3 องค์ประกอบทางวัฒนธรรม

องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้ ดังนี้(สุพัตรา สุภาพ, 2542 : 35 – 36)

องค์วัตถุ (Instrumental and symbolic objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา

องค์การ (Association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ หรือ มีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน

องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่างๆ

องค์คติ (Concept) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยมและอุดมการณ์ต่างๆ

2.6.4 ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมในสังคม อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ **วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้** เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ**วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ** เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่างๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน ในความเป็นจริงแล้ว วัฒนธรรมทั้ง 2 ลักษณะ ไม่ใช่สิ่งที่แยกกันได้โดยเด็ดขาด เห็นได้ว่าวัฒนธรรมประเภทวัตถุ สามารถสื่อความหมาย และมีลักษณะเป็นระบบสัญลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ เช่น บ้านเรือนที่มนุษย์เราใช้อาศัยอยู่นั้น อาจจะใช้วัสดุต่างชนิดกัน ซึ่งสื่อให้คนรู้ว่า เจ้าของบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางวัตถุก็ให้ความหมายทางสัญลักษณ์ได้ด้วย

2.6.4.1 วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ

1) ขนบธรรมเนียมประเพณี

การที่มนุษย์อยู่ด้วยกันย่อมจะต้องมีข้อตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัตินี้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือธรรมเนียม หรือประเพณี ซึ่งก็คือ แนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาในสังคมโดยคนรุ่นหลังเรียนรู้จากคนรุ่นก่อน แล้วยึดถือปฏิบัติต่อกันมาเรื่อยๆ อาจมีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปอย่างช้าๆ

2) ความเชื่อ

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมในลักษณะความเชื่อนี้ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง คำว่าศาสนาที่ใช้ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา

ส่วนประกอบของศาสนาและความเชื่อที่สำคัญมี 3 ส่วน ส่วนแรกคือความเชื่อในส่วนปรมัตถ์หรือส่วนที่สมาชิกของกลุ่มถือว่า เป็นความจริงสุดยอดที่ไม่มีสิ่งใดมาลบล้างได้ ส่วนที่สองคือพิธีกรรม เมื่อมีความเชื่อซึ่งเป็นภาคทฤษฎี ก็มีพิธีกรรมซึ่งเป็นภาคปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนานี้อาจเป็นสิ่งเดียวกันกับขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งสมาชิกของสังคมยึดถือสืบเนื่องกันมา ส่วนที่สามคือ ผู้ประกอบพิธีกรรม

ไม่ว่าความเชื่อทางศาสนาจะมีรูปแบบใด ความเชื่อทางศาสนาก็ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมด้วย ทั้งนี้เพราะความเชื่อ

ทางศาสนา มักจะระบุถึงความดีและความชั่ว ซึ่งทำให้ศาสนามีลักษณะที่เป็นศีลธรรมและมีบทบาทต่อการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

2.6.4.2 วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม

เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ในธรรมชาติ ธรรมชาติย่อมมีส่วนในการกำหนดวัฒนธรรม วัฒนธรรมประเภทวัตถุ เป็นส่วนที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์เราคิดประดิษฐ์ขึ้นมาก็ย่อมเป็นสิ่งที่ใช้วัสดุที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น แต่ธรรมชาติก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมประเภทวัตถุเพียงอย่างเดียว แม้วัฒนธรรมประเภทระบบสัญลักษณ์ก็อาจถูกกำหนดโดยธรรมชาติสภาพแวดล้อมด้วยเช่นกัน สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดเป็นตัวกำหนดสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มคน เช่น อารยธรรมมักเกิดในบริเวณที่ราบลุ่ม เพราะที่ราบลุ่มเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำไหลผ่าน การเพาะปลูกมักจะได้ผลดี เมื่อผลผลิตสูงคนในสังคมนั้นก็ไม่จำเป็นต้องทำการเพาะปลูกหาอาหารกันทุกคน คนบางคนสามารถที่จะนั่งคิดประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้สังคมที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่ม จึงมีโอกาที่จะเจริญมากกว่าสังคมที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่แห้งแล้งทุรกันดาร และเมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มีส่วนกำหนดวัฒนธรรมมนุษย์ได้มาก

2.6.5 การถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม

การถ่ายทอดวัฒนธรรม

เมื่อวัฒนธรรม คือระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณก็ย่อมจะหมายความว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ และจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ เช่นในสังคมไทยพ่อแม่สอนลูกให้ไหว้ผู้ที่มีอาวุโสกว่า ผู้น้อยไม่ควรยืนค้ำหัวผู้ใหญ่ การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสอนถึงพฤติกรรมแล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย

การที่สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะทำวิธีปฏิบัติแบบใดนั้น เป็นการกำหนดหลักใหญ่ๆ กำหนดแนวความคิดที่สำคัญไว้ เมื่อทราบถึงหลักใหญ่แล้วก็จะประพฤติปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวประกอบประพฤติปฏิบัติก็คือ บรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐานคือแนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือและค่านิยมคือความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม

เมื่อบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม เป็นแกนกลางให้สมาชิกของสังคมยึดเป็นหลัก พฤติกรรมแนวความคิดวิธีการทำงาน ตลอดจนการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ย่อมจำเป็นที่จะต้อง

สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น และเมื่อทุกอย่างสอดคล้องกันก็หมายความว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมก็ดำเนินไปได้อย่างไม่มีปัญหา

การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น

นอกจากว่ามนุษย์จะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว มนุษย์เราอาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ ย่อมหมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมข้างเคียงนั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม และสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อยๆรับกันไป และในที่สุดก็จะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิม และวัฒนธรรมส่วนใดรับมาจากสังคมอื่น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแยกอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อนานๆ ไป การยืมก็จะกลายเป็นการรับ การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมจากสังคมข้างเคียงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมแผ่กระจายออกไป ในระยะแรกอาจเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อยืมไปนานๆ เข้าก็อาจจะรับเอาไว้เป็นของตัวเอง

นักวิชาการกลุ่มหนึ่งนำโดยฟรานส์ โบแอส (Franz Boas) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เชื่อในเรื่องการแผ่กระจายทางวัฒนธรรมจากจุดศูนย์กลางของสังคมหนึ่ง และขยายวงกว้างออกไปยังชุมชนหรือสังคมอื่น แนวคิดนี้ได้ขยายขอบเขตไปเป็นการแบ่งสังคมและวัฒนธรรมโลกเป็นภาคๆ ตามความคล้ายคลึงของวัฒนธรรม

ความคิดในเรื่องการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (Diffusion) นี้ อาจเปรียบเทียบกับความคิดในเรื่องการประดิษฐ์ใหม่ (Independent invention) การคิดประดิษฐ์สิ่งของขึ้นมาใหม่ อาจเกิดขึ้นได้หลายๆ แห่งพร้อมๆ กัน การที่มีสิ่งประดิษฐ์เหมือนกันในส่วนต่างๆ ของโลกในสังคมที่ต่างกัน ไม่จำเป็นจะต้องเกิดมีได้เพราะการแพร่กระจายของวัฒนธรรมนั้นๆ ความคิดอาจเกิดขึ้นได้ในหลายๆ จุด การพิจารณาเรื่องการแพร่กระจายของวัฒนธรรมนั้น โบแอส เสนอว่าให้มองวัฒนธรรมที่องค์ประกอบและดูว่าองค์ประกอบใดมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ใด และแพร่กระจายไปครอบคลุมบริเวณใดบ้าง การพิจารณาด้วยแนวคิดนี้อาจใช้ได้กับวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและวัฒนธรรมที่เป็นความเชื่อ

จะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือการสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอน และเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่และละทิ้ง

วัฒนธรรมของตัวบางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป

สำหรับวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนบนอินเทอร์เน็ตนั้น สามารถสื่อออกมาให้เห็นได้ เช่น ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารก็จะเป็นภาษาเขียน ที่สื่อให้เห็นถึงค่านิยมบางประการ เช่น ค่านิยมในเรื่องการฟังเพลง(เช่นจากการแนะนำเพลงใหม่ๆ และแนะนำคอนเสิร์ตต่างๆ) การรับประทานอาหาร(จากร้านอาหารที่นัดพบปะกัน) หรือในเรื่องมุมมองต่อสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม (เช่นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดจนการนัดไปทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น)

วัฒนธรรมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเว็บไซต์เจลีก เหล่านี้ มีการถ่ายทอดจากกลุ่มผู้เข้ามาในเว็บไซต์ของเว็บไซต์รุ่นก่อนหน้า สู่รุ่นต่อมา

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทยผ่านเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต : กรณีศึกษาเว็บไซต์เจลีก นำมาซึ่งคำถามในการวิจัยดังนี้

- 1) เว็บไซต์เจลีก เกิดขึ้นได้อย่างไร มีองค์ประกอบในฐานะที่เป็นชุมชนอะไรบ้าง มีกระบวนการเกิดเป็นชุมชนอะไรบ้าง
- 2) เว็บไซต์เจลีก มีบรรทัดฐานที่สำคัญที่สมาชิกสร้างขึ้นอะไรบ้าง
- 3) รูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเว็บไซต์เจลีกมีลักษณะอย่างไร

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณสิกา เชื้อชาติไทย(2546) ศึกษาเรื่อง ความเหงาในชุมชนเสมือน : กรณีศึกษา www.pantip.com และ www.sanook.com ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพถึงลักษณะชุมชนเสมือนในสังคมไทย ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานในระดับวิธี ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงชาติพันธุ์วิทยา (Ethnographic content analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (Indept interview) ผ่านระบบ MSN กับกลุ่มตัวอย่าง 27 คน ซึ่งสุ่มหาจากการเข้ามาโพสต์ตอบในกระทู้ความเหงาที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ใน 25 เว็บไซต์ที่ทำกรวิเคราะห์เนื้อหากระทู้

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ลักษณะชุมชนเสมือนจริงในสังคมไทย ไม่มีผลต่อการขยายเครือข่ายสังคมของคนเหงา โดยกระทู้ที่มีจำนวนคนโพสต์มากที่สุดส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวส่วนตัวหรือเรื่องราวในสังคม มากกว่ากระทู้ที่บ่งบอกความเหงาจากการไม่มีเพื่อนในชีวิตจริง

อินเทอร์เน็ต ไม่ใช่ศูนย์รวมของคนเหงาที่แยกตัวออกจากสังคม ทั้งในการใช้อินเทอร์เน็ตก็ไม่มีผลต่อการแยกตัวจากสังคมของบุคคลด้วย นอกจากนี้ยังพบบทบาทใหม่ของอินเทอร์เน็ตในการเป็นช่องทางการสื่อสาร ที่ช่วยสร้างเครือข่ายสังคมใหม่ให้กับบุคคลที่เครือข่ายสังคมเดิมหายไป ด้วยปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่สาเหตุจากความบกพร่องในมนุษย์สัมพันธ์ และยังเป็นแหล่งนัดพบของกลุ่มเพศที่สามในสังคมด้วย

ฉัตรภา ภาวะตะศิลาปิ่น(2544) ศึกษาเรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์ พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์ มีความต้องการและแรงจูงใจเชิงสังคมและเชิงอรรถประโยชน์ ซึ่งความต้องการและแรงจูงใจเชิงสังคมทำให้ผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์ใช้อินเทอร์เน็ตเพราะเป็นสื่อสมัยใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในสังคม ทำให้ได้รับการยอมรับจากบุคคลในครอบครัวและคนในสังคมว่าเป็นผู้ที่มีความร่วมสมัย ทำให้เกิดความรู้สึกภูมิใจว่าได้ใช้สื่อชนิดเดียวกับคนในยุคนี้ อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเข้ามาใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการใช้ ไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อพฤติกรรมกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์ พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากวิถีชีวิตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์แต่ละคน ซึ่งจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์พบว่ามีการใช้บริการหลักทั้งสองบริการในอินเทอร์เน็ตคือ การรับส่ง E-mail และการค้นหาข้อมูลในเว็บไซต์ รวมถึงมีการใช้บริการอื่นที่มีในอินเทอร์เน็ตด้วยอายุไม่ใช่สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์ แต่เป็นเพราะลักษณะนิสัย วิถีชีวิตของผู้ที่เกิดก่อนยุคคอมพิวเตอร์แต่ละคนมากกว่า

บุญญาภรณ์ วาณิชชาติ(2544) ศึกษาเรื่อง บทบาทของเว็บไซต์อัญจรรีคอทคอมในการเป็นมณฑลสาธารณะของกลุ่มหญิงรักหญิง พบว่าเว็บไซต์อัญจรรีคอทคอมสามารถเป็นมณฑลสาธารณะให้กับกลุ่มหญิงรักหญิงได้ในระดับเรื่องต่างๆ ไป และเรื่องความสนใจเฉพาะกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือการเมืองระหว่างเพศ หญิงรักหญิงส่วนมากไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปใช้เว็บไซต์เพื่อเรียกร้องในเรื่องของสิทธิ แต่เข้ามาใช้เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่สนับสนุนในความเป็นตัวตน และเพื่อแสวงหาความสัมพันธ์กับกลุ่ม ดังนั้นเว็บไซต์อัญจรรีคอทคอมจึงสามารถทำหน้าที่ในการเป็นมณฑลสาธารณะได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

สถาปนา จุณณวัตต์(2544) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจทางสังคมและจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมของสถานีวิชิตชุมชน พบว่า แรงจูงใจทางสังคมและจิตวิทยาด้านการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันในสังคม การตอบสนองความต้องการความมั่นคงปลอดภัย

ทางสังคม และการตอบสนองความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง ส่วนแรงจูงใจด้านการตอบสนองความต้องการได้รับการยกย่องมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมของสมาชิกสถานีวิทยชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และพบว่า กลุ่มสมาชิกสถานีวิทยชุมชนเกิดขึ้นโดยมีสถานีวิทยชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีการร่วมกิจกรรมในรายการวิทยุมากกว่ากิจกรรมนอกรายการ ความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกจะเกิดขึ้นน้อย แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความแนบแน่นและผูกพันเหมือนเป็นญาติพี่น้อง มีการแสดงน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการตัดสินใจร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับระดับความพึงพอใจของสมาชิกแต่ละคน

สมใจ โลหะพูนตระกูล(2539) ศึกษาเรื่อง จส.100 : สำนักทางสังคมของคนชั้นกลางในเมือง พบว่า เป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีน มีอายุอยู่ในช่วง 30-49 ปี เดิมโตมาในช่วงที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวเกิดความรู้สึกว่า ชีวิตที่เป็นอยู่ปัจจุบันจำเป็นต้องมีการติดต่อและทำความรู้จักกับบุคคลอื่นๆจำนวนมากขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ เพื่อเชื่อมโยงตนเองเข้ากับส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งจะเป็นช่องทางนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีตัวตนชัดเจน และสามารถติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงการให้ความร่วมมือกันทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจด้วย